

SEKALEYN HADİSİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Adem DÖLEK*

THE THAQUALAYN HADITH AND IT'S EVALUATION

The thaqualayn hadith (hadith of the two precious things) has been narrated by a lot of early followers of Prophet (PBUH). Because that it is continuously reported as consensus in meaning.

The first part of "thaqualayn" is the Holy Quran and second part is "Ahl-al-Bayt" of Prophet (PBUH). It has been seen that the word "sunnah" was used instead of "Ahl-al-Bayt" in some narrations of the hadithu'thaqualayn.

There is a conflict about how the concept of "Ahl-al-bayt" is understood among the scholars of Ahl al-Sunnah and Shi'a. The scholars of Ahl al-Sunnah explain this concept as sunnah and scholars who follows sunnah of the Holy Prophet. On the other hand, the scholars of Shi'a explain the "Ahl-al-Bayt" in literal meaning of word.

According to us it is more logical to evaluate the explanation of the concept of "Ahl-al-Bayt" as sound sunnah and scholars who follow the Holy Prophet's sunnah.

GİRİŞ

Kısaca *"Size sekaleyni bırakıyorum ki, onlara sımsıkı sarılırsanız asla dalâlete düşmezsiniz. Onlar; Allah'ın kitabı ve Ehl-i beytimdir"* şeklinde nakledilen ve aynı zamanda "sekaleyn hadisi" olarak meşhur olan bu hadis, hem Ehl-i sünnet hem de Şîa görüşü açısından büyük önem taşımaktadır.

"Sekaleyn hadisi"nin yorumlanması ilk dönemlerden bu yana hep problem olagelmiştir. Bu problem de; hadiste zikredilen edilen "Ehl-i beyt" ifâdesidir. Yani "Ehl-i beyt"ten kastedilen mânânın ne olduğudur. Şîa ekolu "Ehl-i beyt" ifâdesini kendi görüşleri doğrultusunda değrlendirmeye çalışırlarken, Ehl-i sünnet ekolu de hâliyle kendi görüşleri doğrultusunda yorumlamaktadırlar.

"Sekaleyn hadisi", Şîa'nın doğuşu ile ilgili gösterilen ve Şîi literatürde mühim bir yer işgal eden en önemli hadislerden birisidir¹. Bu bakımdan "sekaleyn hadisi" hem Şîi kaynaklarda hem de Ehl-i sünnet âlimlerinin kitaplarında çokça kullanılmaktadır. Bu sebeple, "sekaleyn hadisi" ile ilgili rivâyetlerden hareketle "Ehl-i beyt" kavramının nasıl anlaşılması gerektiği üzerinde durmaya çalışacağız.

* Yrd. Doç. Dr., Erzincan İlahiyat Meslek Yüksek Okulu. adem_dolek@hotmail.com

¹ Sofuoğlu, Cemal, "Gadir-i Hum Meselesi", AÜİFD., Ankara, 1983, XXVI, 468.

I- SEKALEYN RİVÂYETLERİ

“Sekaleyn hadisi”nin bir çok rivâyeti bulunmaktadır. Hadisi, başta mühaddisler olmak üzere müfessirler², fakîhler, dilciler³, siyerciler⁴, tabakât⁵ ve garîbu’l-hadis⁶ yazarları gibi bir çok bilim dallarındaki müellifler nakletmişlerdir.

“Sekaleyn hadisi”, muhaddislerden Müslim’in *Sahih*’i, Dârimî’nin *Süneni*, Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’i, Nesâî’nin *el-Hasâis*’i, Ebû Ya’lâ’nın *Müsned*’i, Hâkim’in *Müstedrek*’i, Beyhakî’nin *Şuabu’l-İman*’ı, *es-Sünenü’l-Kübra*’sı ve *Delâilü’n-Nübüvve*’si, Taberânî’nin *el-Evsat*’ı gibi gerek mütekaddîmun gerekse müteahhirûna ait bir çok hadis kitaplarında rivâyet edilmiştir. “Sekaleyn hadisi”nin değerlendirmesine geçmeden önce bazı muhaddislerin rivâyetlerini kaydetmeye çalışalım.

1- Müslim (v.261/874)’in Rivâyeti

Müslim, *Sahih*’inde “sekaleyn hadisi”ni üç tarikten nakletmektedir.

1. Hadîsi Zehîr bin Harb ve Şüca’ bin Mıxlid hemîca en İbn E’lîye قال زهير: حدثنا إسماعيل بن إبراهيم، حدثني أبو حيان حدثني يزيد بن حيان قال: إنطلقت أنا وحصين بن سيرة و عمر بن مسلم إلى زيد بن أرقم، فلما جلسنا إليه قال له حصين: لقد لقيت يا زيد خيرا كثيرا، رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم، وسمعت حديثه، وغزوت معه، وصليت خلفه، لقد لقيت يا زيد خيرا كثيرا، حدثنا يا زيد! ما سمعت من رسول الله صلى الله عليه وسلم. قال يا ابن أخي، والله لقد كبرت سنّي وقدم عهدي ونسيت بعض الذي كنت أعي من رسول الله صلى الله عليه وسلم فما حدثتكم فاقبلوا، وما فلا تكلفونيّه. ثم قال: قام رسول الله صلى الله عليه وسلم يوما خطيبا فبينا يمدأ يدعى حمّا بين مكة والمدينة فحمد الله تعالى وأثنى عليه و وعظ وذكّر، ثم قال أما بعد: ألا يا أيها الناس! فإنا أنا بنشر يوشك أن يأتي رسول ربي فأجيب: وأنا تارك فيكم ثقلين: أولهما كتاب الله فيه الهدى والنور، فخذوا بكتاب الله واستمسكوا به. فحث على كتاب الله ورغب فيه. ثم قال: وأهل بيّتي، أذكركم الله في أهل بيّتي أذكركم الله في أهل بيّتي أذكركم الله في أهل بيّتي. فقال له حصين: ومن أهل بيّته؟ يا زيد! أليس نساؤه من أهل بيّته؟ قال: نساء من أهل بيّته، ولكن أهل بيّته من حرم الصدقة بعده، قال: ومن هم؟ قال: هم آل عليّ، وآل عقیل، وآل جعفر، وآل عباس. قال: كل هؤلاء حرم الصدقة؟ قال: نعم.⁷

1. Hadis: Müslim- Züheyr b. Harb (v.234/848)⁸ ve Şüca’ b. Mahled (v.235/849) ile birlikte İbn Uleyye (v.193/809)’den⁹ nakledilmektedir. Züheyr şöyle der: Bize İsmail b. İbrahim nakletti. (İbrahim de) bana Ebû Hayyân (v.145/762)¹⁰ nakletti. (Ebû Hayyân da) bana Yezid b. Hayyân (v.?)¹¹ nakletti. Yezid şöyle dedi: Ben ve Husayn b. Sebre ve Ömer b. Müslim, Zeyd b. Erkam (v.68/687)’a gittik.

² Bkz. Hâzin, Alâuddin Ali b. Muhammed, *Tefsîr (Lübâbu’t-Te’vîl fi Meâni’t Tenzîl)*, Beyrut, ts., I, 263; IV, 95; İbn Kesîr, Ebulfida İsmail, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, Dâru’l-fıkr, ts. IV, 113; Süyûtî, Abdurrahman b. Ebî Bekr, *ed-Dürü’l-Mensûr fi Tefsîri’l-Me’sûr*, Beyrut, 1992, II, 107.

³ Meselâ bkz. İbn Manzûr, Cemâluddin Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânu’l-Arab*, Beyrut, ts., XI, 88.

⁴ Meselâ bkz. İbn Hişâm, Abdülmelik, *es-Sîratu’n-Nebevîyye*, Dâru İbn-i Kesîr, III, 603.

⁵ Bkz. İbn Sa’d, Muhammed, *et-Tabakâtu’l-Kübrâ*, Beyrut, 1968, II, 194.

⁶ İbnü’l-Cevzî, Abdurrahman b. Ali, *Garîbu’l-Hadîs*, Beyrut, 1985, I, 126.

⁷ Müslim b. el-Haccâc, *Sahih*, İst., 1992, Fezâilü’s-Sahâbe, 36; Ayrıca bkz. Ateş, Ali Osman, *Ehl-i sünnet ve Şia’nın Delil Olarak Aldığı Bazı Hadîsler*, İst., 1996, s. 116-117; Demircan, Adnan, *Hız. Ali’nin Hilafet Hakkı Meselesinde Gadîri Hum Olayı*, İst., 1996, s.53-54.

⁸ Ricâl âlimleri, Züheyr’in güvenilir bir kişi olduğunu ifâde etmektedirler. Nitekim İbn Maîn “sika”, Nesâî “sika, me’mûn”, İbn Hibbân da “mutkin, zâbit” ifâdeleri kullanmaktadırlar. Geniş bilgi için bkz. İbn Hacer, Ahmed b. Ali, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, Beyrut, 1993, II, 202-203.

⁹ İbn Uleyye; esbet ve hüccet, hata yapmadı gibi ifâdelerle ta’dil edilmektedir. Bkz. Sandıkçı, Kemal, *İlk Üç Asırda İslam Coğrafyasında Hadîs*, Ankara, 1991, s.149-150.

¹⁰ Ricâl âlimleri onu “sika, sadûk, sebt, sâlih” gibi ifâdelerle ta’dil etmişlerdir. (Bkz. İb Hacer, *Tehzîb*, VI, 137; Zehebî, Muhammed b. Ahmed b. Osman, *el-Kâşif fi Ma’rifet-i men lehû Rivayetu fi’l-Kütübü’s-Sitte*, Kâhire, 1972, III, 256).

¹¹ Nesâî, onun sika olduğunu söyler. İbn Hibbân da onu Sikât’ında zikretmiştir. Bkz. İbn Hacer, *Tehzîb*, VI, 203; Zehebî de onu tevsik etmektedir. Bkz. *Kâşif*, III, 276.

Onun yanına oturduğumuzda Husayn ona “Ey Zeyd! Çok hayra nâil oldun; Rasûlullah (s.a.v.) ile görüştün, Onun hadisini dinledin, Onunla birlikte savaşa katıldın, Onun arkasında namaz kıldın, böylece bir çok hayra nâil oldun. Ey Zeyd! Rasûlullah (s.a.v.)’tan işittiklerinden bize hadis rivâyet et.”.

Bunun üzerine Zeyd “Ey kardeşimin oğlu! Vallahi, yaşlandım, zamanım da geldi, Rasûlullah (s.a.v.)’tan ezberlemiş olduğum şeylerin bazısını unuttum. Bu sebeple size söylediğim şeyleri kabul edin, rivâyet edemediğim şeylerden dolayı da beni mükellef tutmayın” dedi ve sonra sözüne şöyle devam etti: “Bir gün, Mekke ile Medine arasında Humm denilen yerdeki suyun yanında Rasûlullah (s.a.v.) aramızda hitap etmek üzere kalktı ve Allah’a hamd ve senâda bulundu, nasihat etti ve hatırlatmada bulundu, sonra da şöyle buyurdu: ‘Bundan sonra:

-Ey insanlar! Dikkat edin! Ben de bir beşerim, Rabbimin elçisinin gelmesi ve Benim de icâbet edeceğim vakit yaklaşıyor. Ve ben size sekaleyni bırakıyorum. Onlardan ilki Allah’ın kitabı (Kur’ân)’dır ki, onda hidâyet ve nur vardır. Allah’ın kitabını alın ve ona sımsıkı sarılın.’

Böylece Hz.Peygamber Allah’ın kitabına teşvik etti ve gönülleri ona rağbetlendirdi. Sonra da şöyle buyurdu: “Ve Ehl-i beytim; Ehl-i beytim konusunda size Allah’ı hatırlatıyorum, Ehl-i beytim konusunda size Allah’ı hatırlatıyorum, Ehl-i beytim konusunda size Allah’ı hatırlatıyorum.”

Bunun üzerine Husayn, Zeyd’e “Peygamber’in Ehl-i beyt’i kimdir? Ey Zeyd! onun hanımları da Ehl-i beyt’ten değil mi?” diye sordu. Zeyd de: “Peygamber’in hanımları da Ehl-i beyt’indedir, fakat onun asıl Ehl-i beyt’i, kendisinden sonra sadaka kendilerine haram kılınan kimselerdir.”¹² dedi. Husayn da “Onlar kimlerdir?” diye sordu. Zeyd de: “Onlar; Ali’nin âli, Akîlin âli, Ca’fer’in âli ve Abbas’ın âlidir.” dedi. Husayn: “Bunların hepsi kendilerine sadaka haram kılınmış olanlar mı?” diye sordu. Zeyd de: “evet” dedi.

Müslim’in bu rivâyetinin sahâbî râvîsi, Zeyd b. Erkam’dır. Hadis, “sekaleyn hadisi” ile ilgili rivâyetlerin en uzun şekilde nakledilmiş olanlardan birisidir. Hadisin senedindeki râvîlerin güvenilir kişiler olması sebebiyle hadisin senedi sahihtir.

Bu rivâyette hadisin metni üzerinde durulduğunda birkaç noktanın açıklığa kavuşturulduğu dikkati çekmektedir.

a-Rivâyette, hadisin îrâd edildiği yerin belirtilmiş olması ki, Gadîr-i Hum denilen Mekke ile Medine arasında bulunan bir yerin adıdır¹³. Hz.Peygamber (s.a.v.)’in bu yerde yanındaki sahâbîlere bir hitâbede bulunduğu ve bu hitap içerisinde bu hadisi îrâd ettiği belirtilmektedir.

b-Hadiste Hz.Peygamber (s.a.v.)’in iki şey bıraktığı belirtilmektedir ki, bunlar:

1-Allah’ın Kitabı (Kur’ân)’dır. Hz.Peygamber (s.a.v.), Allah’ın kitabında insan-

¹² Hz.Peygamber’in kadınlarının Ehl-i beyt’ten olup olmadığı şeklindeki soruya Hz.Zeyd’in verdiği cevapla ilgili olarak Mehmet Sofuoğlu, Kâdî İyâz (v.544/1149)’ın şu yorumunu nakletmektedir: “Yani, onun kadınları onun evinin ahâlisindedir. Bunlardan murad: “Ancak onun Ehl-i beyt’i, ehli ve kendisinden sonra sadaka almaları haram olan asabesidir” hükmü değildir. Yani onlar Umeyye halifelerinin yüce Allah’ın kendilerine tahsis buyurmuş olduğu sadakadan mahrum bıraktıkları kimselerdir. Halbuki Rasûlullah ile dört halife günlerinde bu pay kendileri için ayrılır dururdu. Bu mânâyâ “kendisinden sonra” sözünden dolayı gidiliyor. Bir de Zeyd b. Erkam’ın bu devreye idrak edinceye kadar yaşamış olmasından. Çünkü Zeyd b. Erkam, 68 hicrî yılında vefât etmiştir. Bununla beraber Zeyd’in bu sözü, insanların kirlerinden ibaret olan sadakayı yani zekâtı almaları kendilerine haram olan kimseler, mânâsına gelmesi de muhtemeldir. Bu da bundan başka bir rivâyette yine Zeyd b. Erkam’dan müfesser gelmiştir. (*Sahîh-i Müslim ve Tercemesi*, VII, 312.).

¹³ Hamevî, Yakut b. Abdillâh, *Mu’cemu’l-Bıldân*, Beyrut, ts., VI, 268.

liğa yol gösteren mutlak rehberin ve bu yolu aydınlatan mutlak nûrun olduğunu bildirmekle birlikte Allah'ın böyle bir kitabına sınımsız sarılmasını istemektedir.

2- Ehl-i beyt'tir. Hz.Peygamber (s.a.v.) yine tekrarlar Ehl-i beyt'i tavsiye etmektedir. İşte bu iki şey, hadiste "sekaleyn" olarak ifade edilmiştir.

c- Hadisin sahâbî râvîsi olan Zeyd b. Erkam'dır. Zeyd, "Ehl-i beyt" in kimler olduğuna açıklık getirmektedir. Bunlar; Hz.Peygamber'in âhirete irtihalinden sonra kendilerine sadaka almaları helâl olmayan ve Hz.Peygamber'in en yakınları olan Hz.Ali'nin âli/hanedânı, Akîl'in âli, Ca'fer'in âli ve Abbas'ın âlidir. Böylece Ehl-i beyt'ten maksadın kimler olduğu da açıklanmış olmaktadır.

Müslim, ikinci rivâyetinde hadisi; Muhammed b. Bekkâr (v.238/852)¹⁴- Hassân b. İbrahim (v.182/798)¹⁵- Saîd b. Mesrûk (v.126/743)¹⁶- Yezîd b. Hayyân (v.?) - Zeyd b. Erkam (68/687), Peygamber (s.a.v.) isnadıyla zikreder. Yukarıdaki hadisle aynı olduğu için Müslim, hadisin metnini tekrar zikretmez. Râvîlerin sağlam olması sebebiyle hadis de sened bakımından sahih olmaktadır.

Müslim, üçüncü tarîkte hadisi, Ebû Bekir b. Ebî Şeybe (v.235/849)¹⁷, Muhammed b. Fudayl (v.194/810)¹⁸ senediyle naklederken, bir başka senede geçerek İshak b. İbrahim (v.238/852)¹⁹, Cerîr (v.188/779)²⁰ tarîki ile nakleder. Her iki isnad da Ebû Hayyân (v.145/762)'da birleşmektedir. Senedde Ebû Hayyân'dan sonraki râvîler aynıdır. Ancak Cerîr'in rivâyetinde az bir metin farklılığı bulunmaktadır. O da :

2. كتاب الله فيه الهدى والنور، من استمسك به، وأخذ به كان على الهدى ومن أخطأه ضلّ

"Allah'ın kitabı ki, onda mutlak hidâyet ve nur vardır. Kim ona sınımsız sarılırsa ve ona iyice tutunursa hidâyet üzere olur. Kim de ona uymakta hata ederse sapıtır." ziyâdesidir²¹. Hadisin isnadının sağlam olması itibariyle hadis sened bakımından sahih olmaktadır.

Yine Müslim'in bir diğer rivâyetinde hadis şu şekilde nakledilmektedir:

3. حدثنا محمد بن بكّار بن الريان حدثنا حسن بن إبراهيم عن سعيد بن مسروق عن يزيد بن حيان عن زيد بن أرقم، قال: دخلنا

عليه فقلنا: لقد رأيت خيرا، لقد صاحب سول الله صلى الله عليه وسلم، صليت خلفه، وساق الحديث بنحو حديث أبي حيان. غير أنه قال: ألا وإني تارك فيكم ثقلين: أحدهما كتاب الله عزّ وجلّ هو جبل الله من أتبعه كان على الهدى ومن تركه كان على ضلالة. وفيه: فقلنا: من أهل بيته؟ نساؤه؟ قال: لا. وإم الله! إن المرأة تكون مع الرجل العصر من الدهر ثم يطلّقها فترجع إلى أبيها وقومها. أهل بيته أصله، وعصبة الذين حرموا الصدقة بعده.²²

3. Hadis; Müslim- Muhammed b. Bekkâr b. Reyyân (v.238/852)- Hassan b. İbrahim (v.128/745)- Saîd b. Mesrûk (v.126/743)- Yezîd b. Hayyân (v.?) - Zeyd b. Erkam (68/687) isnadıyla nakledilir ve Yezîd b. Hayyân şöyle der: "Zeyd'in

¹⁴ İbn Maîn ve Dârekutnî, onun hakkında "sika" derlerken, İbn Hıbbân da Sikât'ında zikretmiştir. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, V, 51.

¹⁵ Zehebî onun "sika" olduğunu söyler. (*Kâşif*, II, 215).

¹⁶ İbn Maîn, Nesâî, Ebû Hâtîm, onun "sika" olduğunu söylerler. Geniş bilgi için bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, II, 335.

¹⁷ Ricâl âlimleri, İbn Ebî Şeybe'yi tevsik etmektedirler. (Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, 252-253).

¹⁸ Şii olduğu söylenmekle birlikte ricâl âlimleri onun sika olduğunu söylemektedirler. (Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, V, 259).

¹⁹ İshak'ın güvenilirliği hususunda ricâl âlimlerinin ittifakı bulunmaktadır. (Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, I, 140-141)

²⁰ Ricâl âlimleri Cerîr'i tevsik ederler, hatta onun "sika" olduğunda icmâ bulunduğu da ifade edilmektedir. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, I, 369.

²¹ Müslim, Fezaliü's-Sahâbe, 36.

²² Müslim, Fezaliü's-Sahâbe, 37; Ayrıca bkz. Tebrîzî, Muhammed b. Abdillâh el-Hatîb, *Mişkâtü'l-Mesâbih* (thk: Muhammed Nâsir el-Elbânî), Beyrut, 1979, III, 1732.

huzuruna girdik ve ona şöyle edik: ‘Muhakkak ki, çok hayır gördün; Rasûlullah ile birlikte oldun, onun arkasında namaz kıldın’”. Hadisi, Ebû Hayyân’ın naklettiği şekilde naklettikten sonra şöyle dedi:

–“Dikkat edin! Size sekaleyni bırakıyorum: Onlardan biri; Allah Azze ve Celle’nin kitabıdır ki, o Allah’ın ipidir. Ona tâbî olan hidâyet üzere olur. Kim de onu terk ederse dalâlet üzere olur.”. Yine biz; “Onun Ehl-i beyt’i kimdir? Hanımları mı?” dedik. Zeyd; “Hayır. Allah’a yemin olsun, kadın, bir zaman erkekle beraber olur, sonra erkek onu boşar, o da ailesine ve kavmine döner. Onun Ehl-i beyt’i aslıdır ve kendisinden sonra kendilerine sadaka almaları haram olan asabesi/yakınlarıdır.” dedi.

Hadisin senedindeki râvîlerin güvenilir olması sebebiyle hadis sened bakımından sahihtir. Ancak görüldüğü gibi metin bakımından Müslim’in bu rivâyetinde de önceki rivâyetlere göre farklılık bulunmaktadır. O da lafız farklılığı olmakla birlikte Müslim’in 1 numara ile gösterdiğimiz rivâyetinde olmayan fakat ikinci rivâyetinde ziyade olarak zikredilen kısım, bu rivâyetin metninde bulunmaktadır. Mânâ aynı olmakla birlikte kelimelerin lafızlarında farklılık bulunmaktadır. Bu da hadisin mânâ ile rivâyet edildiğini göstermektedir. Ancak farklı olmayan durum ise “*sekaleyn*”dir. Müslim’in, Zeyd b. Erkam’dan yapılan bu rivâyetlerinin hepsindeki bu farklılıklar, râvîlerden bazılarının hadiste tasarrufta bulunmuş olabileceğini göstermektedir.

Bu rivâyette, Müslim’in önceki rivâyetlerine göre Ehl-i beyt’e Hz.Peygamber’in hanımlarının dahil olmadığı ifade edilmesiyle önceki rivâyetleri biraz daha açıklar mahiyettedir. Bu da, metnin sonunda yer alan Zeyd b. Erkam’ın açıklamalarıdır. Ancak diğer rivâyetlerde Hz.Peygamber’in hanımları ile ilgili açıklamanın olmayışı ya Zeyd’in, duruma göre muhtasar olarak rivâyet etmiş olabileceğini ya da bir başka râvînin açıklamasının Zeyd’in açıklaması tarzında nakledilmiş olabileceğini hatıra getirmektedir. Zira Zeyd’in diğer rivâyetlerinde böyle bir açıklama yoktur.

Bununla birlikte bu açıklamanın, “Ehl-i beyt”in kimler olduğunun açıklığa kavuşması bakımından önemli bir izah olduğu da gerçektir. Çünkü kendilerine sadaka haram olanların, Hz.Peygamber’in hanımlarını kapsamadığı ifade edilmiştir. Bu sebeple Hz.Peygamberden sonra kendilerine sadaka almaları câiz olmayanların onun asabesinden olanlar olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

2- Tirmizî (v.279/892)’nin Rivâyeti

Tirmizî; hadisi, Câbir (v.74/693)’den ve Zeyd b. Erkam’dan nakletmektedir. Câbir’den nakledilen hadisin rivâyet şekli şöyledir:

1. حدثنا نصر بن عبد الرحمن الكوفي حدثنا زيد بن الحسن هو الأناطلي عن جعفر بن محمد عن أبيه عن جابر بن عبد الله قال:

رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم في حجته يوم عرفة وهو على ناقته القصواء يخطب فسمعتة يقول: يا أيها الناس! إني قد تركت فيكم ما إن أخذتم به لن تضلوا: كتاب الله عترتي أهل بيبي²³

1.Tirmizî; hadisi, Nasr b. Abdirrahman el-Kûfî (v.248/862)²⁴- Zeyd b. el-Hasen (v.120/737)²⁵- Ca’fer b. Muhammed (v.148/765)²⁶ –babası Muhammed b. Ali (v.118/736)²⁷ -Câbir b. Abdillâh (v.74/693) tarîki ile naklediyor: Câbir şöyle

²³ Tirmizî, Muhammed b. İsâ, *Sünen*, İst., 1992, Menâkıb, 31; Ayrıca bkz. Tebrîzî, III, 1735; Endelûsî, Ahmed b. Muhammed b. Abdi Rabbih, *el-ikdu’l-Ferîd*, Beyrut, 1989, IV, 55; Endelûsî, senedsiz olarak Hz.Peygamber’in Vedâ haccı hutbesini nakletmekte ve bu hadîs, hutbenin içinde zikredilmektedir.

²⁴ Neşâî, onun sika olduğunu söyler. İbn Hibbân da Sikât’ında zikreder. (İbn Hacer, *Tehzib*, V,616).

²⁵ İbn Hibbân Sikât’ında zikretmiştir. İbn Hacer, *Tehzib*, II, 237.

²⁶ Ricâl âlimleri Ca’fer’in “sika” olduğunu söyler. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, I, 385-386.

²⁷ El-icli, onun sika olduğunu söyler. İbn Hacer, *Tehzib*, V, 225.

anlatır: “Rasûlüllah (s.a.v.)’ı Vedâ haccında Arefe günü Kasvâ adındaki devesinin üzerinde hutbe okurken gördüm. onun şöyle buyurduğunu işittim:

–“Ey insanlar! Size (iki şey) bıraktım ki, ona tutunduğunuz sürece dalâlete düşmezsiniz: Allah’ın kitabı ve Ehl-i beytim (olan) itratım.”

Tirmizî, Câbir’den nakledilen bu hadis için “Bu yolla nakledilen hadis, hasendir garibtir” der²⁸. Câbir’den nakledilen bu rivâyete göre hadis, Vedâ haccında ve Arafat’ta vârid olmuştur²⁹. Müslim’in, Zeyd b. Erkam’dan naklettiği rivâyette ise Arafat’ta değil, Gadîr-Humm’da vârid olmuştur. Aynı zamanda hadisin metninde “*sekaleyn*” ifâdesinin olmadığı görülmektedir.

Mişkât’ın tahkikini yapan el-Elbânî, hadisin senedinin zayıf olduğunu söyler³⁰.

Tirmizî’nin, Zeyd b. Erkam’dan naklettiği hadis de şöyledir:

2. حدثنا علي بن المنذر كوفي حدثنا محمد بن فضيل قال: حدثنا الأعمش عن عطية عن أبي سعيد والأعمش عن حبيب بن أبي ثابت عن زيد بن أرقم رضي الله عنهما قالا: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن تارك فيكم ما إن غمستكم به لن تضلوا بعدي أحدهما أعظم من الآخر كتاب الله حبل ممدود من السماء إلى الأرض وعترتي أهل بيتي ولن يفترقا حتى يردا علي الحوض، فانظروا كيف تخلفوني فيهما³¹

2.Tirmizî- Ali b. el-Münzir (v.256/870)³²- Muhammed b. Fudayl (v.194/810)³³- Süleyman b. Mihrân el-A’mâş (v.147/764)³⁴- Atiyye (v.111/729)³⁵-

²⁸ Tirmizî, Menâkıb, 31.

²⁹ Ebû Dâvud; Menâsik 56. bab’ta, İbn Mâce de Menâsik 84. bab’ta, Hz.Câbir (r.a.)’in, Hz.Peygamber’in Vedâ haccı’nı anlatmış olduğu uzun bir rivâyetini tahric etmektedirler. Ancak bu rivâyetlerde “*sekaleyn*” ile ilgili sadece كتاب الله şeklinde zikredilmektedir. Görüldüğü gibi Tirmizî’nin Câbir’den naklettiği hadiste ise Allah’ın kitabından sonra itrat da zikredilmektedir. Fakat Ebû Dâvud’un ve İbn Mâce’nin bu tahriclerindeki Câbir’in rivâyetinde “itrat” ya da “Ehl-i beyt” ifâdesinin yer almadığı görülmektedir. Ayrıca bkz. İbn Huzeyme, Muhammed b. İshak, *Sahih*, Beyrut, 1992, IV, 251.

³⁰ Tebrizî, III, 1735 (dipnot, 1).

³¹ Tirmizî, Menâkıb, 31; Ayrıca bkz. Tebrizî, III, 1735.

³² Şii olmakla birlikte ricâl âlimleri onun “sika ve sadûk” olduğunu söylerler. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 242-243.

³³ Muhammed’in aşırı şii olduğu söylenmekle birlikte İbn Maîn onun için sika; Ebû Zür’a, “sadûk”; Ebû Hâtim, “şeyh”; Nesâî de “leyse bihi be’sün” der. İbn Hacer, *Tehzib*, V, 259.

³⁴ İbn Maîn onun için “sika”, Nesâî de “sika, sebt” ifâdelerini kullanmaktadırlar. İbn Hacer, *Tehzib*, II, 424.

³⁵ İbn Maîn onun “salih”; Ebû Zür’a da “leyyin” olduğunu söylerken Ebû Hâtim, onun zayıf olduğunu ancak hadisin yazılabileceğini, Nesâî de zayıf olduğunu söylemektedir (İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 144.).

İbn Hibbân’ın belirttiğine göre Atiyye, Ebû Saîd el-Hudrî’den hadis dinlemiş ve el-Hudrî vefât edince de Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî’nin (v.144/761) meclisine devam etmiş ve onun kıssalarını dinlemeye başlamıştır. el-Kelbî, “Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu” dediğinde Atiyye, bunu ezberliyor ve Kelbî’yi de Ebû Saîd olarak künyelendiriyordu, ondan da rivâyette bulunuyordu. Atiyye’ye: “Bunu sana kim tahdîs etti?” denildiğinde, “Bana Ebû Saîd tahdîs etti.” diye cevap veriyordu. Ne var ki, Atiyye’nin, Kelbî’yi kast ederek “Ebû Saîd” demesinden başkaları, Ebû Saîd el-Hudrî’yi kastettiğini tevhehüm ediyorlardı, diyen İbn Hibban; Atiyye’nin hadisleriyle ihticac edilmesinin ve hadislerinin yazılmasının helâl olmadığını söyler. (İbn Hibban, *Kitabu’l-Mecrûhîn*, Sahab.org., II, râvî sıra no:807.). İbn Hacer de İbn Hibban’ın bunu garip görerek anlattığını belirtir ve İbn Hibbân’ın bu görüşlerini aynen nakleder. (Bkz. *Tehzib*, IV, 143-144.). Zehebî de Atiyye’nin tâbiûnun meşhurlarından olduğunu ve zayıf olduğunda icma edildiğini ifade etmektedir. (bkz, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, Beyrut, 1982, V, 324; el-Muğnî fid-Duafâ (thk: Nureddin Itr), Suriye, 1971, II, 336.

Konumuz açısından meseleye baktığımızda Ebû Saîd el-Hudrî’den hadis dinleyen Atiyye’nin “*sekaleyn* hadisi”ni Kelbî’den naklettiğine dair bir açıklamaya rastlamadığımız gibi, hadisin nakledildiği kaynaklardaki rivâyetlerin bazılarında –ileride zikredildiği üzere- “Ebû Saîd” künyesi ile birlikte “el-Hudrî” nisbesinin de zikredildiği açıkça görülmekte ve böyle bir karışıklık ortadan kaldırılmış olmaktadır. Bu sebeple de “Ebû Saîd” lakabının Kelbî’nin değil, “el-Hudrî’nin nisbesi olduğu, bunun için de Atiyye’nin “*sekaleyn* hadisi”ni Ebû Saîd el-Hudrî’den nakletmiş olduğu ihtimalinin çok yüksek

Ebû Saîd el-Hudrî.

Diğer bir tarîk: el-A'meş (v.147/764)- Habîb b. Ebî Sâbit (v.119/737)- Zeyd b. Erkam (v.68/687) tarîkiyle nakledilen bu hadiste Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Size (iki şey) bırakıyorum ki, onlara sımsıkı sarılırsanız Benden sonra asla dalâlete düşmezsiniz. O iki şeyden biri diğerinden daha büyüktür. Onlar, semadan yeryüzüne uzatılmış ip olan Allah’ın kitabı ve Ehl-i beytim olan ıtratımdır. Bunlar Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirlerinden asla ayrılmazlar. Bu ikisi hususunda Beni nasıl takip edeceğinize iyi dikkat edin.”

Tirmizî’nin, Zeyd b. Erkam’dan naklettiği bu rivâyette hadisin vürûd yeri ve zamanı belirtmemekte ve Müslim’in yukarıdaki rivâyetine göre hadis ihtisar edilerek nakledilmektedir. Yine Tirmizî’nin bu rivâyetinde de “sekaleyn” ifâdesinin olmadığı dikkati çekmektedir. Halbuki Müslim’in rivâyetinde bulunmaktadır. Bu da büyük ihtimalle senetteki herhangi bir râvînin, hadisi rivâyet ederken bu kelimeyi sehven atlamış olabileceğinden kaynaklanmaktadır. Yine hadisin metninin sonundaki “فانظروا كيف تخلفون فيهما” ifâdesi, Ebû Saîd el-Hudrî’nin rivâyetlerinde bulunmaktadır. Görüldüğü gibi, Zeyd b. Erkam’dan yapılan diğer rivâyetlerde bu ifâde olmazken Tirmizî’nin bu rivâyetinde bu ziyâdelik bulunmaktadır. Tirmizî, bu hadis için “hasen garîb”³⁶ ifâdesini kullanırken, el-Elbânî ise yukarıdaki hadisin senedi gibi bunun da isnadının zayıf olduğunu fakat bunun önceki hadis için şâhid olduğunu söyler³⁷.

Bununla birlikte Tirmizî, bu konuda Ebû Zerr (v.31/651)’den³⁸, Ebû Saîd’dan ve Huzeyfe’den³⁹ de rivâyetin olduğunu kaydeder⁴⁰.

3- İmâm Mâlik (v.179/795)’in Rivâyeti

İmâm Mâlik, *Muvattâ’* adlı Musannef’inde “sekaleyn hadisi”ni tahric etmektedir.

عن مالك أنه بلغه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم تركت فيكم أمرين لن تضلوا ما مسكتكم بهما: كتاب الله و سنة نبيه⁴¹

Hadis, Mâlik b. Enes’ten “belağa” sığasıyla nakledilmektedir. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Size iki şey bırakıyorum ki onlara sımsıkı sarılırsanız asla şaşırırmazsınız: Allah’ın kitabı ve Nebîsinin sünnetidir.”

Görüldüğü gibi Mâlik, “belağa” sığasıyla hadisi doğrudan Rasûlullah’tan nakletmektedir. Hadisin senedi zikredilmemektedir. Ancak, el-Muvattâ’nın şârihi ez-Zürkânî (v.1122/1710), İbn Abdilber’in (v.463/1070); bu hadisi, Kesir b. Abdullah b. Amr b. Avf (v.?)⁴²- babası Abdullah b. Amr⁴³- dedesi Amr b. Avf⁴⁴- Rasûlullah (s.a.v.) tarîkiyle muttasıl senedle tahric ettiğini belirtmektedir⁴⁵.

→ →

olması rahatlıkla söylenebilir. Bununla birlikte “sekaleyn hadisi”nin sahîh rivâyetinin olması, hatta tevâtür şartlarını taşıması sebebiyle Atiyye’nin zayıf râvî olması, “sekaleyn” ile ilgili rivâyetin sıhhatine engel olmamakla birlikte desteklemekte olduğu söylenebilir.

³⁶ Tirmizî, Menâkıb, 31.

³⁷ Tebrîzî, III, 1735 (dîpnot 2)

³⁸ Ebû Zerr’in Rivâyeti için bkz. el-Meylânî, es-Seyyid Ali el-Hüseynî, *Nefehâtul-Ezhâr fi Hulâsati Abekâtil-Envâr*, Beyrut, 1995, II, 99.

³⁹ Huzeyfe’nin rivâyeti için bkz. el-Meylânî, II, 117.

⁴⁰ Tirmizî, Menâkıb, 31.

⁴¹ Mâlik b. Enes, *el-Muvattâ’*, İst., 1992, Kader, 3.

⁴² Ricâl âlimleri Kesîr’i şiddetli şekilde cerh etmişlerdir. Hatta onun, hiçbir değerinin olmadığı, yalancı olduğu ve güvenilir olmadığı söylenmektedir. (Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 584; Zehebî, *Mizânul-İtidâl fi Nakdi’r-Ricâl* (thk: Ali Muhammed el-Buhârî), Dâru’l-Fikr, ts., III, 406-408.

⁴³ İbn Hacer, İbn Hibbân’ın onu Sikât’ında zikrettiğini belirtmektedir. İbn Hacer, *Tehzib*, III, 220.

⁴⁴ Hz.Muâviye döneminde vefât etmiştir.

⁴⁵ Zürkânî, Muhammed b. Abdilbâkî, *Şerhu’z-Zürkânî ala’l-Muvattâ’*, Beyrut, 1990, IV, 307.

Hadisin senedinde Kesîr'in bulunmasıyla hadisin senedi zayıftır. Çünkü Kesîr zayıf bir râvidir.⁴⁶ Ancak hadisin metninde “Ehl-i beyt” yerine “sünnete nebiyyihî/nebîsinin sünneti” tabiri kullanılmaktadır. Mâlik'in eserinin ilk Musanneflerden ve ilk dönem hadis kitaplarından olması sebebiyle önem arz etmektedir. Böyle bir eserde “Ehl-i beyt” ifâdesinin yerine “sünnet” kelimesinin kullanılması çok önemli bir ayrıntıdır.

4- Dârimî (v.255/868)'nin rivâyeti

Dârimî, “*sekaleyn hadisi*”ni Sünen’inde sadece bir yerde tahriç etmiştir. Rivâyet şöyledir:

حدثنا جعفر بن عون، ثنا أبو حيان، عن يزيد بن حيان عن زيد بن أرقم قال قام رسول الله صلى الله عليه وسلم يوما خطيبا فحمد الله تعالى وأثنى عليه ثم قال يا أيها الناس إنما أنا بشر يوشك أن يأتيني رسول ربي فأجيبه، وإني تارك فيكم الثقلين أولهما كتاب الله فيه الهدى والنور، فخذوا بكتاب الله فتمسكوا بكتاب الله وخذوا به، فحث عليه ورغب فيه، ثم قال : وأهل بيته، أذكركم الله في أهل بيته، ثلاث مرآت.⁴⁷

Dârimî, Cafer b. Avn (v.206/821)⁴⁸- Ebû Hayyân (v.145/762)- Yezid b. Hayyân (v.?) - Zeyd b. Erkam (v.68/687)'dan naklediyor. Zeyd der ki: Rasûlullah (s.a.v.), bir gün hutbe okumak üzere kalktı. Allah’a hamd ve senâda bulundu sonra da şöyle buyurdu:

“Ey insanlar! Ben de bir beşerim, Rabbimin elçisinin gelmesi ve benim de ona icâbet edeceğim vakit yaklaşıyor. Ve ben size sekaleyni bırakıyorum. Onlardan ilki Allah’ın kitabı (Kur’ân)dır ki, onda hidâyet ve nur vardır. Allah’ın kitabına tutunun ve Allah’ın kitabına sımsıkı sarılın ve ona yapışın.”

Böylece Hz.Peygamber Allah’ın kitabına teşvik etti ve gönülleri ona rağbetlendirdi. Sonra da: “Ve Ehl-i beytim; Ehl-i beytim konusunda size Allah’ı hatırlatıyorum” buyurdu ve bunu üç kere tekrarladı.

Dârimî'nin isnadı ile Müslim'in isnadı Ebû Hayyân'da birleşmektedir. Müslim'in 1 numara ile gösterdiğimiz rivâyetinde geçen ve hadisin metninin sadece Hz.Peygamber'e ait olan kısmı nakledilmektedir. Hadisin senedindeki râvîlerin güvenilir olmasıyla senedin sahih olduğu anlaşılmaktadır.

5- Ahmed b. Hanbel (v.241/855)'in Rivâyeti

Tesbit edebildiğimiz kadarıyla “*sekaleyn hadisi*” Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde sekiz yerde geçmektedir. Bu rivâyetler şunlardır:

1. حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا أسود ابن عامر ثنا أبو إسرائيل يعني إسماعيل بن أبي إسحاق الملائى عن عطية عن أبي سعيد الخدرى قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إني تارك فيكم الثقلين أحدهما أكبر من الآخر كتاب الله حبل ممدود بين السماء إلى الأرض وعترتي أهل بيته وأهملنا لن يفترقا حتى يردها عليّ الحوض.⁴⁹

1.Hadis: Abdullah b. Ahmed (v.290/902)⁵⁰, Ahmed b. Hanbel (v.241/855), Esved b. Âmir (v.208/823)⁵¹, Ebû İsrâil İsmail b. Ebî İshak el-Melâî (v.169/785)⁵², Atiyye (v.111/729), Ebû Saîd el-Hudrî (v.74/693) tarikiyle nakledilmektedir. Ebû Saîd der ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Ben size sekaleyni bırakıyorum; Onlardan biri diğerinden daha büyüktür. (Onlar); semadan arza uzatılmış bir ip olan Allah’ın kitabı ve ıtratım olan Ehl-i

⁴⁶ İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 370.

⁴⁷ Dârimî, Abdullah b. Abdîrrahman, *Sünen*, İst., 1992, Fezâilü'l-Kur’ân, 1.

⁴⁸ Zehebî, Ca’fer b. Avn’ın “sika” olduğunu söyler (*Kâşif*, I, 185).

⁴⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, İst., 1992, III, 14.

⁵⁰ Nesâî ve Dârekutnî, Abdullah’ın “sika” olduğunu söylerler. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, II,96.

⁵¹ Ebû Hâtîm, Esved için “sadûk, sâlih” ifâdelerini kullanırken İbnu'l-Medîni de “sika” olduğunu söyler. İbn Hıbbân da Sika’ında zikretmiştir. (Zehebî, *Kâşif*, I,131).

⁵² Bir çok ricâl âlimi tarafından tenkid edilmiştir. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, I, 186-187.

beytimdir. Onlar, Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirinden asla ayrılmayacaklar.

2. حدثننا عبد الله حدثني أبي عن عطية العوفى عن أبي سعيد الخدري عن النبي صلى الله عليه وسلم قال إني أوشك أن أدعى فأجيب وإني تارك فيكم الثقلين كتاب الله عز حل وعترتي كتاب الله حبل ممدود بين السماء إلى الأرض وعترتي أهل بيتي وإن اللطيف الخبير أخبرني أنهما لن يفترقا حتى يردا عليّ الحوض فانظروا ثم تخلفوني فيهما⁵³

2.Hadis: Abdullah b. Ahmed (v.290/902), Ahmed b. Hanbel (v.241/855), Atiyye el-Avfî (v.111/729), Ebû Saîd el-Hudrî (v.74/693) tarîkiyle nakledilmektedir. Hz.Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Ben, davet olunmaya ve icabet etmeye yaklaştım. Ve ben size Allah Azze ve Celle'nin Kitabı ve itratım olan sekaleyni bırakıyorum; Allah'ın kitabı semadan arza uzatılmış bir iptir. İtratım da Ehl-i beytimdir. Gerçekten Latîf, Habîr (olan Allah), onların Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirinden asla ayrılmayacaklarını bana haber verdi. Bu sebeple onlar hakkında beni nasıl takip edeceğinize iyi dikkat edin.”

3. حدثننا عبد الله حدثني أبي ثنا ابن عمير ثنا عبد الملك يعني ابن أبي سليمان عن عطية عن أبي سعيد الخدري قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إني قد تركت فيكم الثقلين أحدهما أكبر من الآخر كتاب الله عزّ وجلّ حبل ممدود بين السماء إلى الأرض وعترتي أهل بيتي ألا اتّهما لن يفترقا حتى يردا عليّ الحوض⁵⁴.

3.Hadis, Abdullah b. Ahmed (v.290/902), Ahmed b. Hanbel (v.241/855), İbn Nümeyr (v.199/814)⁵⁵, Abdülmelik b. Ebî Süleyman (v.145/762)⁵⁶, Atiyye (v.111/729), Ebû Saîd el-Hudrî (v.74/693) tarîkiyle nakledilmektedir. Ebû Saîd der ki; Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

–“Muhakkak ki, Ben size sekaleyni bıraktım; Onlardan biri diğerinden daha büyüktür. (onlar); semadan arza uzatılmış bir ip olan Allah'ın kitabı ve itratım olan Ehl-i beytimdir. Dikkat edin, onlar, Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirinden asla ayrılmayacaklar.”

4. حدثننا عبد الله حدثني أبي ثنا ابن عمير ثنا عبد الملك ابن أبي سليمان عن عطية العوفى عن أبي سعيد الخدري قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إني قد تركت فيكم ما إن أخذتم به لن تضلّوا بعدي الثقلين أحدهما أكبر من الآخر كتاب الله حبل ممدود بين السماء إلى الأرض وعترتي أهل بيتي ألا واتّهما لن يفترقا حتى يردا عليّ الحوض⁵⁷.

4.Hadis, Abdullah b. Ahmed (v.290/902)- Ahmed b. Hanbel (v.241/855)- İbn Nümeyr (v.199/814)- Abdülmelik b. Ebî Süleyman (v.145/762)- Atiyye (v.111/729)- Ebû Saîd el-Hudrî (v.74/693) tarikiyle nakledilmektedir. Ebû Saîd der ki; Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

–“Muhakkak ki, Ben size, kendisine tutunduğunuzda benden sonra asla sapıtmayacağınız sekaleyni bıraktım; Onlardan biri diğerinden daha büyüktür. (Onlar); semadan arza uzatılmış bir ip olan Allah'ın kitabı ve itratım (olan) Ehl-i beytimdir. Dikkat edin, onlar, Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirinden asla ayrılmayacaklar.”

5. حدثننا عبد الله حدثني أبي ثنا إسماعيل بن إبراهيم عن أبي حيان التميمي حدثني يزيد بن حيان التميمي قال إنطلقت أنا وحصين بن سيرة و عمر بن مسلم إلى زيد بن أرقم فلما جلسنا إليه قال له حصين لقد لقيت يا زيد خيرا كثيرا رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم وسمعت

⁵³ Ahmed b. Hanbel, III, 17; Ayrıca krş. İbn Sa'd, II, 194.

⁵⁴ Ahmed b. Hanbel, III, 26.

⁵⁵ İbn Hıbbân, Sikât'ında zikretmiş, el-icli ve İbn Sa'd da onun “sika” olduğunu söylemişlerdir. İbn Hacer, *Tehzib*, III, 386.

⁵⁶ Ricâl âlimlerinin çoğunluğuna göre sikadır. Bazıları ise zayıf olduğunu söylerler. Geniş bilgi için bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, III, 498.

⁵⁷ Ahmed b. Hanbel, III, 59.

حديثه وغزوت معه وصليت معه لقيت يا زيد خيرا كثيرا حدثنا يا زيد ما سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال يا ابن أخي والله لقد كبرت سني وقدم عهدي ونسيت بعض الذي كنت أعي من رسول الله صلى الله عليه وسلم فما حدثتكم فأقبلوه ومالا فلا تكلفوني ثم قال قام رسول الله صلى الله عليه وسلم يوما خطيبا فبينا يمد يده نحو مكة والمدينة فحمد الله تعالى وأثنى عليه ووعظ وذكر ثم قال أما بعد: ألا يا أيها الناس إنما أنا بشر يوشك أن يأتي بي رسول ربي عز وجل فأجيب وإني تارك فيكم ثقلين أولهما كتاب الله عز وجل فيه الهدى والنور فخذوا بكتاب الله تعالى واستمسكوا به فحث على كتاب الله ورغب فيه قال وأهل بيته أذكركم الله في أهل بيته أذكركم الله في أهل بيته فقال له حصين، ومن أهل بيته يا زيد أليس نساؤه من أهل بيته قال ان نساءه من أهل بيته ولكن أهل بيته من حرم الصدقة بعده، قال ومن هم؟ قال: هم آل علي، وآل عقيل، وآل جعفر، وآل عباس. قال أكل هؤلاء حرم الصدقة؟ قال: نعم. قال يزيد بن حيان ثنا زيد بن أرقم في مجلسه ذلك قال عبيد الله بن زياد فأتيته فقال ما أحاديث تحدثها وترويها عن رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تجد في كتاب الله تحدث أن له حوضا في الجنة قال قد حدثنا رسول الله صلى الله عليه وسلم ووعدهنا قال كذبت ولكنك شيخ قد خرفت قال قد اني سمعته أذناي ووعاه قلبي من رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: من كذب علي متعمدا فليتبوأ مقعده من جهنم وما كذبت علي رسول الله صلى الله عليه وسلم وحدثنا زيد في مجلسه قال ان الرجل من أهل النار ليعظم للنار حتى يكون الضرس من أضراسه كأحد.⁵⁸

5.Hadis: Abdullah b. Ahmed (v.290/902), Ahmed b. Hanbel (v.241/855)- İsmail b. İbrahim (v.193/808)- Ebû Hayyân et-Teymî (v.145/762), Yezid b. Hayyân et-Teymî (v.?), Zeyd b. Erkam (v.68/687) tarîki ile nakledilmiştir. Yezid şöyle der: Ben ve Husayn b. Sebte ve Ömer b. Müslim, Zeyd b. Erkam'a gittik. Onun yanına oturduğumuzda Husayn ona: Ey Zeyd! Çok hayra nâil oldun; Rasûlullah (s.a.v.)'ı gördün, hadisini dinledin, Onunla birlikte savaşa katıldın, Onunla birlikte namaz kıldın, böylece bir çok hayra nail oldun. Ey Zeyd! Rasûlullah (s.a.v.)'tan işittiklerinden bize hadis rivâyet et.” Bunun üzerine Zeyd “Ey kardeşimin oğlu! Vallahi, yaşlandım, zamanım da geldi, Rasûlullah (s.a.v.)'tan ezberlemiş olduğum şeylerin bazısını unuttum. Bu sebeple size söylediklerimi kabul edin, rivâyet edemediğim şeylerden dolayı da beni mükellef tutmayın” dedi ve sonra sözüne şöyle devam etti: “Bir gün, Mekke ile Medine arasında Hum denilen yerde suyun yanında Rasûlullah (s.a.v.) aramızda hitap etmek üzere kalktı ve Allah'a hamd ve senada bulundu, nasihat etti ve hatırlatmada bulundu, sonra şöyle dedi:

–“Bundan sonra: Ey insanlar! Dikkat edin! Ben de bir beşerim, Rabbimin elçisinin gelmesi, benim de icabet edeceğim vakit yaklaştı. Ve Ben size sekaleyini (iki ağır şeyi) bırakıyorum. Onlardan ilki Allah Azze ve Celle'nin kitabıdır ki, onda hidâyet ve nur vardır. Allah'ın kitabına tununun ve ona sınıksız sarılın.”

Böylece Hz.Peygamber Allah'ın kitabına teşvik etti ve gönülleri ona rağbetlendirdi. Sonra da şöyle buyurdu: “Ve Ehl-i beytim, Ehl-i beytim konusunda size Allah'ı hatırlatıyorum, Ehl-i beytim konusunda size Allah'ı hatırlatıyorum, Ehl-i beytim konusunda size Allah'ı hatırlatıyorum.” Bunun üzerine Husayn Zeyd'e “Peygamber'in Ehl-i beyt'i kimdir? Ey Zeyd! onun hanımları Ehl-i beyt'ten değil mi?” diye sordu. Zeyd de: “Muhakkak ki Peygamberin hanımları Ehl-i beyt'tendir, fakat onun asıl Ehl-i beyt'i, kendisinden sonra sadaka kendilerine haram kılınan kimselerdir.” dedi. Husayn da “Onlar kimlerdir.” diye sordu. Zeyd de “Onlar; Ali'nin âli, Akîl'in âli, Ca'fer'in âli ve Abbas'ın âlidir.” dedi. Husayn “Bunların hepsi kendilerine sadaka (almaları) haram olanlar mı?” diye sordu. Zeyd de “evet” dedi.

Yezid b. Hayyân dedi ki, Zeyd b. Erkam bize bu meclisinde rivâyet etti, Abdullah b. Ziyâd dedi ki, Zeyd'e vardım: Senin Rasûlullah (s.a.v.)'tan rivâyet ettiğin hadisleri Allah'ın kitabında bulamıyoruz. Sen onun cennette havuzu olduğunu naklediyorsun. O da dedi ki, Muhakkak ki, biz onu Rasûlullah (s.a.v.)'tan naklettik ve onu bize va'detti. O da “yalan söyledin, fakat sen ihtiyarsın, bunamışsın” dedi. Bunun üzerine “Gerçekten ben onu kulaklarımla Rasûlullah (s.a.v.)'tan işittim ve

⁵⁸ Ahmed b. Hanbel, IV; 366-367.

kalbim onu ezberledi, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Bana kasten yalan söyleyen cehennemdeki yerine hazırlansın.” Ve ben Rasûlullah’a yalan isnadında bulunmadım. Zeyd bize o mecliste Rasûlullah (s.a.v.)’ın şöyle buyurduğunu rivâyet etti: “Muhakkak ki, cehennem ehlinde olan adam, cehennem için öyle büyütülür ki, azı dişlerinin biri Uhud dağı kadar olur.”

6. حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا أسود ابن عامر ثنا إسرائيل عن عثمان بن المغيرة عن علي بن ربيعة قال لقيت زيد بن أرقم وهو

داخل على المختار أو خارج من عنده فقلت له أجمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: إني تارك فيكم الثقلين؟ قال: نعم.⁵⁹

6.Hadis, Abdullah b. Ahmed (v.290/902)- Ahmed b. Hanbel (v.241/855)- Esved b. Âmir (v.205/820)- Ebû İsrâil İsmail (v.169/785), Osman b. el-Muğîre (v.?)⁶⁰- Ali b. Rabîa (v.?)⁶¹, Zeyd b. Erkam (v.68/687) tarîki ile nakledilmiştir. Ali der ki: Zeyd b. Erkam ile karşılaştım. Muhtarın huzurunda idi veya ondan ayrı idi. Ona “Rasûlullah (s.a.v.)’tan “Ben size sekaleyni bırakıyorum” buyurduğunu işittin mi?” dedim. O da “evet” dedi.

7 حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا أسود ابن عامر ثنا شريك عن الركين عن القاسم بن حسان عن زيد بن ثابت قال: قال رسول الله

صلى الله عليه وسلم إني تارك فيكم خليفتين كتاب الله حبل ممدود ما بين السماء والأرض أو بين السماء إلى الأرض وعترتي أهل بيبي وإتھما لن يفترقا حتى يردا علي الحوض.⁶²

7. Hadis; Abdullah b. Ahmed (v.290/902)- Ahmed b. Hanbel (v.241/855)- Esved b. Âmir (v.205/820)-Şüreyk (v.177/793)⁶³-Rukeyn (v.131/748)⁶⁴- el-Kâsim b. Hassân (v.?)⁶⁵- Zeyd b. Sabit (v.45/665) tarafından rivâyet edilmektedir. Ancak bu rivâyette hadisin metninde “sekaleyn” yerine “halifeteyn” kelimesi kullanılmaktadır. Heysemî (v.807/1404), bu hadisin senedinin “ceyyid” olduğunu söyler⁶⁶.

8. حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا أبو أحمد الزبيري ثنا شريك عن الركين عن القاسم بن حسان عن زيد بن ثابت قال: قال رسول الله

صلى الله عليه وسلم إني تارك فيكم خليفتين كتاب الله وأهل بيبي وإتھما لن يفترقا حتى يردا علي الحوض جميعاً⁶⁷

8.Abdullah b. Ahmed (v.290/902)- Ahmed b. Hanbel (241/855)- Ebû Ahmed ez-Zübeyrî (v.203/818)⁶⁸- Şüreyk (v.177/793)- Rukeyn (v.131/748)- el-Kâsim b. Hassân (v.?)⁶⁵- Zeyd b. Sâbit (v.45/665) tarîkiyle nakledilen bu rivâyetin senedinde sadece bir râvî farklılığı bulunmaktadır. O da Ahmed b. Hanbel’in kendisinden hadisi aldığı Ebû Ahmed ez-Zübeyrî’dir. Bu isnad ile nakledilen hadisin metninde bir önceki rivâyette bulunan “Kitabullah”dan sonra gelen “حبل ممدود ما بين السماء والأرض أو بين” cümlesi bulunmamaktadır. Dolayısıyla hadisin metninde ihtisar yapılmıştır. Aynı zamanda metnin sonunda da “cemîan” kelimesi bulunmaktadır⁶⁹.

⁵⁹ Ahmed b. Hanbel, IV, 371.

⁶⁰ Ricâl âlimleri tevsik etmektedir. (İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 101; Zehebî, II, *Kâşif*, 257).

⁶¹ Ali’yi, Nesâî, Ebû Hâtim ve başkaları tevsik etmişlerdir. (Zehebî, *Kâşif*, II, 284; İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 202.).

⁶² Ahmed b. Hanbel, V,181-182; Heysemî, Nureddin Ali b. Ebî Bekir, *Mecmeu’z-Zevâid ve Menbeu’l-Fevâid*, Beyrut, ts., IX, 162-163.

⁶³ Şüreyk’i, İbn Maîn, tevsik ederken bazıları onun “seyyiu’l-hıfz” olduğunu söylemiştir. Kâfelilerin rivâyetlerini en iyi bilen âlimlerden birisidir. (Zehebî, *Kâşif*, II, 10.).

⁶⁴ Rukeyn’i, Ahmed b. Hanbel tevsik eder, İbn Hibbân da Sikat’ında zikreder. (Zehebî, *Kâşif*, I, 313).

⁶⁵ el-Kâsim’ın hâlinin bilinmediğini söyleyen olduğu gibi, İbn Şahin, Ahmed b. Salih ve Zehebî onun “sika” olduğunu söylemektedirler. İbn Hibbân da Sikat’ında zikreder. (İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 514; Zehebî, *Kâşif*, II, 389).

⁶⁶ Heysemî, IX, 162-163.

⁶⁷ Ahmed b. Hanbel, V, 189.

⁶⁸ İbn Maîn ve el-icli, Zübeyrî’nin sika olduğunu söylerler. Nesâî de “leyse bihi be’sün” der. İbn Hacer, *Tehzib*, V, 166.

⁶⁹ Ahmed b. Hanbel, V, 189.

Hiçbir rivâyette bulunmayan bu kelimenin âyette (واعتصموا بحبل الله جميعاً) /toptan Allah'ın ipine sarılın)⁷⁰ şeklinde geçmesi sebebiyle her hangi bir râvî tarafından ilâve edilmiş olabileceği ihtimalini akla getirmektedir.

Görüldüğü üzere “sekaleyn hadisi”, Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde sekiz yerde geçmektedir. Bu rivâyetlerden dördünün sahâbî râvîsi; Ebû Saîd el-Hudrî, ikisinin, Zeyd b. Erkam; ikisinin de Zeyd b. Sâbit'tir.

6- Bezzâr (v.292/904)'ın rivayeti

Heysemî (v.807/1404)'nin, Mecmeu'z-Zevâid'de Bezzâr'dan naklettiğine göre “sekaleyn hadisi”, Ebû Hureyre ve Hz.Ali tarafından da nakledilmektedir.

1- Ebû Hureyre (v.58/677)'nin rivâyeti şöyledir:

1. عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إني خلفت فيكم اثنين لن تضلوا بعدهما أبدا كتاب الله ونسي و لن يفترقا حتى يردا عليّ الحوض⁷¹.

Ebu Hureyre dedi ki; Rasûlullah (s.a.v.) “Size, kendilerinden sonra ebediyen sapıtmayacağınız iki şey bıraktım: Allah'ın Kitabı ve nesebim. Bu ikisi havzımda huzuruma gelinceye kadar asla ayrılmazlar.” buyurdu.

Bu rivâyette hadisin metni oldukça muhtasar olmakla birlikte “sekaleyn” kelimesinin yerine “isneyn” kelimesinin kullanıldığı, “Ehl-i beytim” ifâdesinin yerine de “nesebî” kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Bu da hadisin mânen rivâyet edildiğini göstermektedir.

Heysemî, bu hadisin senedinde Salih b. Musa et-Talahî⁷² olduğunu ve bunun ise zayıf olduğunu ifâde eder⁷³. Dolayısıyla hadis senedi itibariyle zayıf olmaktadır.

2- Hz.Ali (v.40/660)'nin rivâyeti de şöyledir:

2. عن عليّ بن أبي طالب قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إني مقبوض وإن قد تركت فيكم الثقلين يعني كتاب الله وأهل بيته وإنكم لن تضلوا بعدهما وأنه لن تقوم الساعة حتى يبتغي أصحاب رسول الله كما تبتغي الضالة فلا توجد.⁷⁴

Ali b. Ebî Tâlib (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Muhakkak ben vefat edeceğim ve ben size Allah'ın kitabı ve Ehl-i beytim olan sekaleyni bıraktım, benden sonra asla dalâlete düşmezsiniz ve yine yitiğin aranıp da bulunmadığı gibi Rasûlullah'ın ashabı da aranmadıkça kıyamet asla kopmayacaktır.”

Görüldüğü gibi hadisin sahâbî râvîsi Hz.Ali'dir. Heysemî, bu hadisin senedinde el-Hars'ın olduğunu ve bunun da zayıf olduğunu söyler⁷⁵. Bununla birlikte hadisin metninde diğer rivâyetlerde bulunmayan ve sahâbenin değerini bildiren “yitiğin aranıp da bulunmadığı gibi Rasûlullah'ın ashabı da aranmadıkça kıyamet asla kopmayacaktır” cümlesi bulunmaktadır.

7- Ebû Ya'lâ (v.307/919)'nın Rivâyeti

Ebû Ya'lâ, “sekaleyn hadisi”ni, Müsned'inde iki yerde tahriç etmektedir. Her iki rivâyet de Ebû Saîd el-Hudrî tarafından nakledilmektedir. Rivâyetler şöyledir.

1. حدثنا بشر بن الوليد حدثنا محمد بن طلحة عن الأعمش عن عطية بن سعد عن أبي سعيد: أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: إني أوشك أن أدعا فأجيب وإني تارك فيكم الثقلين كتاب الله جبل ممدود بين السماء والأرض وعترتي أهل بيته وإن اللطيف الخبير أخبرني أنّهما لن يفترقا حتى يردا عليّ الحوض فانظروا ما تخلفوني فيهما⁷⁶.

⁷⁰ Âl-i İmran, 3/103.

⁷¹ Heysemî, IX,163.

⁷² Ricâl âlimleri, Salih'in hadisinin yazılmayacağını, değerinin olmadığını ve hadisinin zayıf olduğunu, sika râvilerden münker hadis rivayet ettiğini söylerler. (Geniş bilgi için bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, II, 540). Zehebî de Salih'in vâhî/zayıf olduğunu kaydetmektedir. (*Kaşif*, II, 24).

⁷³ Heysemî, IX,163;

⁷⁴ Heysemî, IX, 163.

⁷⁵ Heysemî, IX, 163.

⁷⁶ Ebâ Ya'lâ el-Mevsili, *Müsned*, hadis no: 1021.

1.Hadis, Ebû Ya'lâ- Bişr b. el-Velîd (v.)- Muhammed b. Talha (v.167/783)⁷⁷ -A'meş (v.147/764)- Atiyye b. Sa'd (v.111/729)- Ebû Saîd el-Hudrî (v.74/693) tarikiyle nakledilmektedir. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Ben, davet olunmaya ve icabet etmeye yaklaşıyorum ve Ben size sekaleyni bırakıyorum, onlardan biri; Allah'ın kitabı ki, semadan arza uzatılmış bir iptir. Diğeri de İtratım olan Ehl-i beytimdir. Gerçekten Latîf, Habîr (olan Allah), onların Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirinden asla ayrılmayacaklarını bana haber verdi. Bu sebeple onlar hakkında beni nasıl takip edeceğinize dikkat edin.”

Ebû Ya'lâ'nin diğer rivâyeti ise şudur:

2. وعن أبي سعيد: عن النبي صلى الله عليه وسلم قال إني تارك فيكم الثقلين أحدهما أكبر من الآخر كتاب الله حبل ممدود بين

السماء والأرض وعترتي أهل بيتي ولن يفترقا حتى يردا عليّ الحوض⁷⁸

2.Hadis, Ebû Said el-Hudrî (v.74/693)'den nakledilmektedir. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Muhakkak ki, Ben size sekaleyni bırakıyorum; Onlardan biri diğerinden daha büyüktür; (onlar); semadan arza uzatılmış bir ip olan Allah'ın kitabı ve İtratım (olan) Ehl-i beytimdir. Onlar, Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirinden asla ayrılmayacaklar.”

Görüldüğü üzere Ebû Ya'lâ'nın her iki rivâyetinde de hadisin sahâbî râvîsi Ebû Saîd el-Hudrî'dir. İkinci rivâyette hadisin senedi muallaktır. Yani hadis, sadece sahâbî râvîsiyle nakledilmektedir. Ancak hadisin metnindeki ana tema aynıdır: Sekaleyn.

Hadislerin metinlerine baktığımızda ikinci rivâyette “Gerçekten Latîf, Habîr (olan Allah), bana haber verdi ki” ifâdesi bulunmaktadır ki, bu ifâde, hadisi hadis-i kudsî yapmaktadır. Yine birinci rivâyetin sonundaki “Bu sebeple onlar hakkında beni nasıl takip edeceğinize dikkat edin” ifâdesi ikinci rivâyette bulunmamaktadır.

8- Hâkim (v.405/1014)'in Rivâyeti:

“Sekaleyn hadisi”ni Hâkim en-Neysâbûrî (v.405/1014) de tahrîc etmektedir. Hadis, Zeyd b. Erkam, Ebû Hureyre ve İbn Abbas tarafından nakledilmektedir. Rivâyetler şöyledir:

1. حدثنا أبو بكر محمد بن الحسين بن مصلح الفقيه بالري ، ثنا محمد بن أيوب ، ثنا يحيى بن المغيرة السعدي ، ثنا جرير بن عبد

الحميد ، عن الحسن بن عبد الله النخعي ، عن مسلم بن صبيح ، عن زيد بن أرقم رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إني

تارك فيكم الثقلين كتاب الله وأهل بيتي وإتھما لن يفترقا حتى يردا عليّ الحوض⁷⁹

1.Hadis, Hâkim- Ebû Bekr Muhammed b. el-Hüseyn b. Muslih (v.), Muhammed b. Eyyûb (v.), Yahya b. el-Muğîre es-Sa'dî (v.253/867)⁸⁰, Cerîr b. Abdilhamid (v.188/803)⁸¹, el-Hasen b. Abdillâh en-Nehâî (v.)⁸², Müslim b. Subeyh (v.100/718)⁸³, Zeyd b. Erkam tarîki ile nakledilmektedir. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Muhakkak ki, Ben size Allah'ın kitabı ve Ehl-i beytim olan sekaleyni bırakıyorum; Onlar, Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirinden asla ayrılmayacaklar.”

Hâkim; bu hadisin, şeyhaynin şartlarına göre isnadının sahih olduğunu ancak

⁷⁷ Ebû Zûr'a, Muhammed b. Talha'nın “sadûk” oluşunu söylerken, bazı ricâl âlimleri de zayıf olduğunu söylemektedirler (Zehebî, *Kaşif*, III, 65; İbn Hacer, *Tehzib*, V, 154-155).

⁷⁸ Ebû Ya'lâ, hadis no: 1027.

⁷⁹ Hâkim, Muhammed b. Abdillâh, *el-Müstedrek ala's-Sahihayn*, Beyrut, 1990, III, 160-161.

⁸⁰ Bazı âlimler, ta'dil ederken bazıları da cerh etmişlerdir. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, VI, 182-183.

⁸¹ Sika râvidir. İbn Hacer, *Tehzib*, I, 369.

⁸² Ricâl âlimleri el-Hasen'in “sika” olduğunu söylerler. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, I, 496; Zehebî, *Kâşif*, I, 223.

⁸³ Tabiûndan olup sika râvidir. (Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, V,430).

kitaplarında tahriç etmediklerini söyler⁸⁴.

2. أخيرنا أبو بكر بن إسحاق الفقيه أنبأ محمد بن عيسى بن السكن الواسطي ثنا داود بن عمرو الضبي ثنا صالح بن موسى الطلحي عن عبد العزيز بن رفيع عن أبي صالح عن أبي هريرة رضى الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إني قد تركت فيكم شيئين لن تضلوا بعدهما كتاب الله وسنتي ولن يتفرقا حتى يردا عليّ الحوض⁸⁵

2.Hadis, Hâkim (v.405/1014)- Ebû Bekir b. İshak el-Fakîh- Muhammed b. İsa es-Seken (v.279/892)- Dâvud b. Amr ed-Dıbbî (v.228/842)⁸⁶- Salih b. Musa et-Talahî (v.?)⁸⁷- Abdülaziz b. Rafî' (v.130/747)- Ebû Sâlih (v.)- Ebû Hureyre (r.a.) târikiyle nakledilmiştir. Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Size iki şey bıraktım ki, onlar(a uyduk)dan sonra asla dalâlete düşmezsiniz. (onlar); Allah’ın kitabı ve sünnetimdir. Ve onlar Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar asla ayrılmayacaklar.”

Hâkim’in bu rivâyetini Suyûtî (v.911/1505) de el-Câmiu’s-Sağîr isimli eserinde tahriç etmektedir⁸⁸.

3. حدثنا أبو بكر أحمد بن إسحاق الفقيه أنبأ العباس بن الفضل الأسفاطي ثنا إسماعيل بن أبي أويس وأخبرني إسماعيل بن محمد بن الفضل الشعراي ثنا حدي ثنا بن أبي أويس حدثني أبي عن ثور بن زيد الديلي عن عكرمة عن بن عباس أن رسول الله صلى الله عليه وسلم خطب الناس في حجة الوداع فقال قد يقس الشيطان بأن يعبد بأرضكم ولكنه رضى أن يطاع فيما سوى ذلك مما تحقرون من أعمالكم فاحذروا يا أيها الناس إني قد تركت فيكم ما إن اعتصمتم به فلن تضلوا أبدا كتاب الله وسنة نبيه صلى الله عليه وسلم إن كل مسلم أخ المسلم المسلمون إخوة ولا يحل لامرء من مال أخيه إلا ما أعطاه عن طيب نفس ولا تظلموا ولا ترجعوا من بعدي كفارا يضرب بعضكم رقاب بعض وقد احتج البخاري بأحاديث عكرمة واحتج مسلم بأبي أويس وسائر رواته متفق عليهم وهذا الحديث لخطبة النبي صلى الله عليه وسلم متفق على إخراجها في الصحيح يا أيها الناس إني قد تركت فيكم ما لن تضلوا بعده إن اعتصمتم به كتاب الله وأنتم مسؤولون عني فما أنتم قائلون وذكر الاعتصام بالسنة في هذه الخطبة غريب ويحتاج إليها وقد وجدت له شاهدا من حديث أبي هريرة⁸⁹

3.Hâkim’in, Ebû Bekir Ahmed b. İshak- el-Abbas b. el-Fadl el-Esfâtî (v.?)- İsmail b. Ebî Üveys (v.226/840)⁹⁰ ve İsmail b. Muhammed b. el-Fadl eş-Şa’rânî (v.?)- Dedesi (v.282/895)- İbn Ebî Üveys (v.226/840)- Babası (v.169/785)- Sevr b. Zeyd ed-Dîlî (v.135/752)⁹¹- İkrime (v.105/725)- İbn Abbas (r.a.) târikiyle naklettiği bu hadiste de Rasûlüllah (s.a.v.)’in vedâ haccında irâd ettiği hutbe içerisinde “ يا أيها /Ey insanlar! Size (iki şey bıraktım ki,) ona sarıldığınızda ebediyen dalâlete düşmezsiniz. Onlar Allah’ın kitabı ve Nebîsinin (s.a.v.) sünnetidir.” ifâdesi bulunmaktadır⁹².

Görüldüğü gibi Hâkim’in bu son iki rivâyetinde, Mâlik’in rivâyetinde olduğu gibi, diğer rivâyetlerinden farklı olarak “Ehl-i beyt veya ıtrat” kelimeleri yerine “sünnet” ifâdesi kullanılmaktadır. Bu önemli bir ayrıntıdır. Bu bakımdan “Ehl-i beyt” veya “ıtrat” kelimelerinin, sünnet mânâsında değerlendirildiği açıkça görülmektedir.

Hâkim’in Zeyd b. Erkam’dan naklettiği aşağıdaki hadiste de Hz.Peygamber

⁸⁴ Hâkim, III, 160-161.

⁸⁵ Hâkim, I, 172;

⁸⁶ Bazı âlimler Dâvud’u cerh ederler. Bazıları da sika olduğunu söylerler. İbn Hacer, *Tehzib*, II, 116-117.

⁸⁷ Ricâl âlimleri, Salih’in “sika” olmadığını, hadîsinin “zayıf, metrûku’l-hadîs” olduğunu, münker hadîs rivâyet ettiğini söylerler. İbn Hacer, *Tehzib*, II, 540.

⁸⁸ Suyûtî, Celâluddin Abdurrahman b. Ebî Bekr, *el-Câmiu’s-Sağîr*, Beyrut, 1990, hadîs no: 2282.

⁸⁹ Hâkim, I, 171.

⁹⁰ Zayıf bir râvidir. (Bkz. Zehebî, *Mizan*, I, 222-223).

⁹¹ İbn Abbas’tan irsal yapmakla birlikte “sika” olduğu söylenmektedir. İbn Hacer, *Tehzib*, I, 344; Zehebî, *Mizan*, I, 373.

⁹² Ayrıca bkz. Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn, *Delâilu’n-Nübüvve*, Beyrut, 1985, V, 449.

(s.a.v.) Vedâ haccından dönerken Gadîr-Humm denilen yerde konaklar ve sekaleyn ile ilgili hadisini irâd eder. Rivâyet şöyledir:

4. عن زيد بن أرقم رضى الله تعالى عنه قال لما رجع رسول الله صلى الله عليه وسلم من حجة الوداع ونزل غدیر خم أمر بدوحات فقمين فقال كأني قد دعيت فأجبت إني قد تركت فيكم الثقلين أحدهما أكبر من الآخر كتاب الله تعالى وعترتي فانظروا كيف تحلفون فيهما فإتتهما لن يفترقا حتى يردا عليّ الحوض⁹³

Sekaleyn ile ilgili olarak Zeyd b. Erkam'dan nakledilen bu rivâyette daha önce Zeyd'den nakledilen rivâyetlerden farklı olarak bu rivâyetin sonunda önceki rivâyetlerin hiç birinde olmayan *ثم قال إن الله عز وجل مولاي وأنا مولى كل مؤمن ثم أخذ بيد علي رضى الله تعالى عنه* rivâyetlerinin hiç birinde olmayan ziyâdesi bulunmaktadır. Hâkim, bu hadisin Buhârî ve Müslim'in şartlarına göre sahih olduğunu ancak Sahîhlerinde tahrîç etmediklerini söyler⁹⁴.

Hâkim, bu rivâyetinden sonra yine Zeyd b. Erkam'dan şu rivâyeti nakleder: Rasûlullah (s.a.v.), Mekke ile Medine arasında büyük ağaçların olduğu bir yerde konakladı ve insanlar bu ağaçların altında bir müddet dinlendikten sonra Hz.Peygamber ve yanındakiler tekrar akşama kadar yola devam ettiler. Rasûlullah (s.a.v.), namaz kıldı ve hutbe irâd etmek üzere kalktı, Allah'a hamd ve sena ettikten sonra hatırlatmalarda ve nasihatta bulundu. Bir müddet konuştuğundan sonra "Ey insanlar! Size iki şey (emrayn) bırakıyorum, onlara ittiba ettikten sonra asla sapmazsınız? Allah'ın kitabı ve Ehl-i beytim olan ıtratım" buyurdu, sonra da "Biliyor musunuz? Ben mü'minlere kendilerinden daha evlâyım." buyurdu ve bunu üç kere tekrar etti. Sahabîler "evet" dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), "Ben kimin dostu isem, Ali de onun dostudur." buyurdu⁹⁵.

9- Taberânî (v.360/970)'nin Rivâyeti

Taberânî, "sekaleyn hadisi"ni Evsat'ında iki yerde tahrîç etmektedir. Her iki rivâyet de Ebû Saîd el-Hudrî tarafından nakledilmektedir.

1. حدثنا الحسن بن محمد بن مصعب الأشناني الكوفي حدثنا عباد بن يعقوب الأسدي حدثنا أبو عبد الرحمن السعدي عن كثير النواء عن عطية العوفي عن أبي سعيد الخدري قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إني تارك فيكم الثقلين أحدهما أكبر من الآخر كتاب الله عز وجل جبل ممدود من السماء إلى الأرض وعترتي أهل بيبي، وإتتهما لن يفترقا حتى يردا عليّ الحوض. لم يروه عن كثير النواء إلا السعدي⁹⁶

1.Taberânî; hadisi, el-Hasen b. Muhammed b. Mus'ab el-Eşnânî el-Kûfî-Abbâd b. Yakub el-Esedî (v.250/864)⁹⁷, Ebû Abdirrahman el-Mesûdî (v.160/776?)⁹⁸- Kesîr en-Nevvâ (v.?)⁹⁹- Atiyye el-Avfî- Ebû Saîd el-Hudrî tarîkı ile naklediyor. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ben size sekaleyni bırakıyorum, biri diğerinden daha büyüktür. (Onlar); semadan arza uzatılmış olan Allah Azze ve Celle'nin kitabı ve Ehl-i beytim olan ıtratımdır. Bu ikisi Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirlerinden asla ayrılmayacaklar."

Taberânî, hadisin senedinde bulunan Kesîr en-Nevvâ'dan yalnız el-Mesûdî'nin rivâyette bulunduğunu ifâde etmektedir.

2. حدثنا الحسن بن مسلم بن الطيب الصنعاني حدثنا عبد الحميد بن صبيح حدثنا يونس بن أرقم عن هارون بن سعد عن عطية عن أبي سعيد الخدري عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: إني تارك فيكم الثقلين ما إن تمسكتم به لن تضلوا كتاب الله وعترتي وإتتهما لن يفترقا حتى

⁹³ Hâkim, III, 118.

⁹⁴ Hâkim, III, 118.

⁹⁵ Hâkim, III, 118.

⁹⁶ Taberânî, *el-Evsat*, hadîs no: 363.

⁹⁷ Âlimler, Abbâd'ın Şii olmakla birlikte hadiste sika olduğunu söylerler. Bkz. Zehebî, *Mizân*, II, 379.

⁹⁸ Ahmed b. Hanbel, İbn Maîn ve İbnü'l-Medîni tevsik etmektedirler.

⁹⁹ Ebû Hâtîm ve Nesâî, Kesîr'in zayıf olduğunu söylemektedirler. (İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 577).

يردا عليّ الحوض. لم يروه عن هارون بن سعد إلا يونس¹⁰⁰

2.Taberânî; hadisi, el-Hasen b. Müslim b. et-Tayyib es-San'ânî- Abdülhamid b. Subeyh- Yunus b. Erkam (v.?)- Harun b. Sa'd (v.322/933)- Atiyye (v.111/729)- Ebû Saîd el-Hudrî (74/693) tarîkiyle nakleder. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Size sekaleyni bırakıyorum, ona sımsıkı sarıldığınız müddetçe asla dalâlete düşmezsiniz. (Onlar); Allah'ın kitabı ve ıtratımdır. Onlar Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar asla ayrılmazlar.”

Taberânî, hadisin senedinde bulunan Hârûn b. Sa'd'dan sadece Yunus'un rivâyetinde bulunduğunu kaydetmektedir.

10- Beyhakî (v.458/1065)'nin Rivâyeti

Beyhakî; “Sekaleyn hadisi”ni Şuabu'l-İman, es-Sünenü'l-Kübrâ ve Delâilü'n-Nübüvve isimli eserlerinde tahrîç etmektedir.

Beyhakî'nin Şiabu'l-İman'ındaki rivâyeti şöyledir.

وقد روينا في الحديث الثابت عن زيد أرقم، عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال فيما خطب، إني تارك فيكم الثقلين أولهما كتاب

الله فيه الهدى والنور، فتمسكوا بكتاب الله فخذوا به، فحث عليه ورغب فيه¹⁰¹

Zeyd b. Erkam'dan bize hadis-i sabitte rivâyet olundu ki, Peygamber (s.a.v.) hitabette bulunduğunda: “Size sekaleyni bırakıyorum, onlardan birincisi Allah'ın kitabıdır; onda mutlak nur ve hidâyet vardır. Allah'ın kitabına sımsıkı sarılın ve ona tutunun.” buyurdu ve ona teşvikte bulundu, gönülleri de ona rağbetlendirdi.

Hadiste görüldüğü üzere Beyhakî'nin bu rivâyeti, Zeyd b. Erkam'dan nakledilmesine rağmen hadis çok muhtasar şekilde nakledilmekte ve “sekaleyn” ifâdesi zikredilmesine rağmen sekaleyn den birincisi olan Allah'ın kitabı zikredilmekte olup “Ehl-i beyt” ifâdesi zikredilmemektedir. Bu durum, diğer rivâyetlere bakıldığında büyük bir noksanlık arz etmektedir. Beyhakî, bu rivâyetinden sonra : كتاب وفي رواية أخرى :¹⁰² Metnini rivâyet ederek “Başka bir rivâyetinde de şu ziyade bulunmaktadır” der. Esas itibariyle bu iki rivâyet de Müslim'in rivâyetlerinde zikredilmişti.

Beyhakî, Şuabu'l-İman'da “Hadis-i sabitte bize rivâyet olundu ki” diyerek hadisi sadece sahabî râvîsi Zeyd b. Erkam'dan muallak olarak rivâyet etmekte ve ondan sonraki râvîleri zikretmemektedir.

Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübra isimli eserinde ise hadisi üç yerde tahrîç ederek ikinci ciltte “Peygamber'in Ehl-i beyt'inin, onun âli olduğunun beyanı/ باب بيان أهل بيته

أخبرنا محمد بن عبد الله الحافظ أنبأ أبو الفضل الحسن بن يعقوب العدل ثنا محمد بن عبد الوهاب الفراء أنبأ جعفر بن عون أنبأ أبو حيان يحيى بن سعيد بن حيان عن عمه يزيد بن حيان قال: انطلقت إلى زيد بن أرقم فقال: قام فينا رسول الله صلى الله عليه وسلم بماء يدعى حما بين مكة والمدينة حمد الله وأثنى عليه ووعظ وذكر ثم قال أما بعد: ألا أيها الناس فإنما أنا بشر يوشك أن يأتيني رسول ربي فأحيب وإن تارك فيكم ثقلين أولهما كتاب الله فيه الهدى والنور فتمسكوا بكتاب الله وخذوا به. فحث عليه ورغب فيه. ثم قال: وأهل بيته أذكركم الله في أهل بيته. قال حصين يا زيد من أهل بيته؟ أليست نساؤه من أهل بيته؟ قال: بلى إن نساؤه من أهل بيته ولكن أهل بيته الذين ذكرهم من حرموا الصدقة بعده. قال: ومن هم؟ قال: آل علي وآل عقيل وآل جعفر وآل العباس. قال وكل هؤلاء حرموا الصدقة؟ قال: نعم.¹⁰³

Hadisin rivâyet şekli şöyledir:

أخبرنا محمد بن عبد الله الحافظ أنبأ أبو الفضل الحسن بن يعقوب العدل ثنا محمد بن عبد الوهاب الفراء أنبأ جعفر بن عون أنبأ أبو حيان يحيى بن سعيد بن حيان عن عمه يزيد بن حيان قال: انطلقت إلى زيد بن أرقم فقال: قام فينا رسول الله صلى الله عليه وسلم بماء يدعى حما بين مكة والمدينة حمد الله وأثنى عليه ووعظ وذكر ثم قال أما بعد: ألا أيها الناس فإنما أنا بشر يوشك أن يأتيني رسول ربي فأحيب وإن تارك فيكم ثقلين أولهما كتاب الله فيه الهدى والنور فتمسكوا بكتاب الله وخذوا به. فحث عليه ورغب فيه. ثم قال: وأهل بيته أذكركم الله في أهل بيته. قال حصين يا زيد من أهل بيته؟ أليست نساؤه من أهل بيته؟ قال: بلى إن نساؤه من أهل بيته ولكن أهل بيته الذين ذكرهم من حرموا الصدقة بعده. قال: ومن هم؟ قال: آل علي وآل عقيل وآل جعفر وآل العباس. قال وكل هؤلاء حرموا الصدقة؟ قال: نعم.¹⁰³

Hadisi; Beyhakî (v.458/1065)- Muhammed b. Abdillâh el-Hâfîz (v.?)- Ebu'l-Fadl el-Hasen b. Yakub el-Adl (v.342/953)- Muhammed b. Abdilvehhâb el-Ferrâ

¹⁰⁰ Taberânî, *el-Evsat*, hadîs no: 376.

¹⁰¹ Beyhakî, *Şuabu'l-İman*, Beyrut, 1990, II, 327.

¹⁰² Beyhakî, *Şuab*, II, 327.

¹⁰³ Beyhakî, *Sünen*, Sahab, org., II, hadîs no:2679

(v.272/885)¹⁰⁴- Cafer b. Avn (v.206/821)- Ebû Hayyân (v.145/762)- Yezid b. Hayan (v.?) - Zeyd b. Erkam (v.68/687) tarîki ile nakletmektedir.

Beyhakî'nin bu rivâyeti, muhtevâ açısından Müslim'in 1 numara ile zikrettiğimiz rivâyeti ile hemen hemen aynı olmakla birlikte Beyhakî'nin bu rivâyetinde hadisin râvîleri olan Yezid b. Hayyân'ın Zeyd b. Erkam'a sadece kendisinin gittiği ifâde edilmektedir. Halbuki, Müslim'de Yezid'in yanında Husayn b. Sebre ile Ömer b. Müslim de bulunmaktadır. Bu buluşma esnasında Husayn ile Zeyd arasındaki konuşmaların detayı Beyhakî'nin rivâyetinde atlanarak Zeyd'in Rasûlüllah'tan işittiği kısmın nakline geçilmiştir.

Beyhakî, Sünen'in yedinci cildinde de "Kendilerine farz sadakayı/zekatı almaları haram kılınan Muhammed (s.a.v.)'in âlinin beyanı/ باب بيان آل محمد صلى الله عليه وسلم الذين /" konu başlığı altında yine Zeyd b. Erkam'dan nakledilen hadisi rivâyet eder:

أخبرنا أبو زكريا يحيى بن إبراهيم بن محمد بن يحيى أنبأ أبو عبد الله محمد بن يعقوب ثنا محمد بن عبد الوهاب أنبأ جعفر بن عون أنبأ أبو حيان وهو يحيى بن سعيد عن يزيد بن حيان قال سمعت زيد بن أرقم رضى الله تعالى عنه يقول: قام فينا رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات يوم خطيباً فحمد الله وأثنى عليه ثم قال أما بعد: أيها الناس إنما أنا بشر يوشك أن يأتيني رسول ربي فأجيبه وإني تارك فيكم الثقلين أولهما كتاب الله فيه الهدى والنور فتمسكوا بكتاب الله وخذوا به. فحث عليه ورغب فيه ثم قال: وأهل بيته أذكركم الله في أهل بيته. قال بلى إن نساءه من أهل بيته ولكن أهل بيته من حرم الصدقة بعده. قال ومن هم؟ قال: آل علي وآل عقيل وآل جعفر وآل عباس. قال: كل هؤلاء تحرم عليهم الصدقة؟ قال: نعم.¹⁰⁵

Beyhakî'nin bu rivâyeti de yine birinci rivâyeti ile hemen hemen aynıdır. Aynı zamanda Beyhakî, bu rivayetin sonunda "sekaleyn hadisi"nin Cübeyr b. Mut'ım (v.56/675) tarafından da rivayet edildiğini ifâde etmektedir.

Beyhakî, Sünen'in onuncu cildinde "sekaleyn hadisi"ni tahriç etmektedir. Bu rivâyet de yine Zeyd b. Erkam tarafından nakledilmektedir. Rivâyet şöyledir:

أخبرنا أبو محمد جناح بن نذير بن جناح القاضي بالكوفة أنبأ أبو جعفر محمد بن علي بن دحيم الشيباني ثنا إبراهيم بن إسحاق الزهري ثنا جعفر يعني بن عون ويعلى يعني بن عبيد عن أبي حيان التيمي عن يزيد بن حيان قال سمعت زيد بن أرقم رضى الله تعالى عنه قال: قام فينا ذات يوم رسول الله صلى الله عليه وسلم خطيباً فحمد الله وأثنى عليه ثم قال إما بعد أيها الناس إنما أنا بشر يوشك أن يأتي رسول ربي فأجيبه وإني تارك فيكم الثقلين أولهما كتاب الله فيه الهدى والنور فاستمسكوا بكتاب الله وخذوا به فحث على كتاب الله ورغب فيه ثم قال وأهل بيته أذكركم الله تعالى في أهل بيته ثلاث مرات.¹⁰⁶

Beyhakî'nin bu rivâyetleri, muhtevâ açısından Müslim'in 1 numara ile zikrettiğimiz rivâyeti ile hemen hemen aynı olmakla birlikte Beyhakî'nin bu rivâyetinde hadisin sahabi râvîsi Zeyd b. Erkam'dır. Halbuki, Müslim'de Yezid'in yanında Husayn b. Sebre ile Ömer b. Müslim de bulunmaktadır. Bu buluşma esnasında Husayn ile Zeyd arasındaki konuşmaların detayı Beyhakî'nin rivâyetinde atlanarak Zeyd'in Rasûlüllah'tan işittiği kısmın nakline geçilmiştir. Ancak hadisin metnindeki merfu olan kısmında muhteva olarak Müslim'in rivâyeti ile aynıdır. Hadisin metninin mânâsı yukarıda verildiği için burada tekrar etmeye gerek duymuyoruz.

Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve isimli eserinde "Hz.Peygamber'in Vedâ Haccı'nın Sıfatı" ile ilgili bapta hem Urve b. Zübeyr (v.99/717)'den¹⁰⁷ hem de İbn Abbas (v.62/681)'tan¹⁰⁸ naklettiği hadislerde sekaleyn zikredilmektedir ve Urve'nin rivâyeti şöyledir. Hz.Peygamber (s.a.v.) hutbesinin sonunda şöyle buyurdu:

¹⁰⁴ Nesâî, "sika" olduğunu söyler, İbn Hibbân da Sikât'ında zikretmektedir.

¹⁰⁵ Beyhakî, Sünen, VII, hadis no: 13017.

¹⁰⁶ Beyhakî, Sünen, X, hadis no: 20122.

¹⁰⁷ Tâbiündan olup sikadır. İbn Hacer, Tehzib, IV, 117.

¹⁰⁸ Vefâtının 69/688 olduğu da söylenmektedir.

إسمعوا أيها الناس قولي فإني قد تركت فيكم ما إن اعتصمتم به لن تضلوا أبداً: إمرين بيّنين: كتاب الله وسنة نبيكم¹⁰⁹

Beyhakî, bu hadisi naklettikten sonra Musa b. Ukbe (v.141/758)'nin¹¹⁰ de aynı mânâda rivâyette bulunduğunu zikrederek Musa'nın rivâyetinin şu şekilde olduğunu kaydederek كتاب الله وسنة نبيّه: إمرين بيّنين: كتاب الله وسنة نبيّه şeklinde olduğunu söyler¹¹¹.

11- Beğavî (v.516/1122)'nin Rivâyeti

Beğavî de “sekaleyn hadisi”ni Şerhu's-Sünne isimli eserinde tahrîc etmektedir. Rivâyet şöyledir:

1 أخبرنا أبو سعد أحمد بن محمد بن العباس الحميدى أخبرنا عبد الله محمد بن عبد الله الحافظ نا أبو الفضل الحسن بن يعقوب بن يوسف العدل نا أبو أحمد محمد بن عبد الوهّاب العبدى أنا جعفر بن عون أنا حيان بن يحيى بن سعيد بن حيان عن يزيد بن حيان قال: سمعت زيد بن أرقم يقول: قام فينا رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات يوم خطيباً فحمد الله وأثنى عليه ثم قال: أما بعد: أيها الناس إنما أنا بشر يوشك أن يأتيني رسول ربي فأجيبه وإني تارك فيكم الثقلين أولهما كتاب الله فيه الهدى والنور فتمسكوا بكتاب الله وخذوا به فحث على كتاب الله ورغب فيه ثم قال: وأهل بيبي أذكركم الله في أهل بيبي¹¹²

2 أخبرنا الإمام الحسين بن محمد القاضي أخبرنا أبو العباس الطيسفوني أنا أبو الحسن الثريّ أنا أبو بكر البسطامي أنا أحمد بن السيار القريشي نا الحسين بن حريث أنا الفضل بن موسى قال عبد الملك بن أبي سليمان أخبرنا عطية العوفي عن أبي سعيد الخدرى قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: يا أيها الناس إني تركت فيكم ما إن أخذتم به لن تضلوا بعدي، أحدهما أكبر من الآخر كتاب الله ممدود بين السماء والأرض وعترتي أهل بيبي، ألا إنهما لن يفترقا حتى يردا عليّ الحوض¹¹³

Beğavî, bu rivâyet için hasen garîb der¹¹⁴. Ancak Şerhu's-Sünne'nin muhakikikleri bu hadisin dipnotunda Zeyd b. Sabit'in ve Cabir'in rivâyetlerinin bu hadisin şâhidi olduklarını ve bunlarla kuvvetlendiğini, böylece hadisin kavî olduğunu ifâde etmektedirler¹¹⁵. Şunu hemen ifâde edelim ki, hadisin metninde “sekaleyn” ifâdesinin olmadığı dikkati çekmektedir. Dolayısıyla burada bir râvînin, rivâyet ederken bu kelimeyi unutmuş olabileceği anlaşılmaktadır. Çünkü metnin siyakından “teraktü fiküm” ifâdesinden sonra “sekaleyn” kelimesinin olması gerekmektedir, diğer rivâyetlerde olduğu gibi.

Bunlar dışında Hz.Peygamber'in yalnız Ehl-i beyt'ini diğer bir ifâdeyle ıtratını tavsiye ettiğini bildiren rivâyetler de bulunmaktadır. Nitekim Abdurrahman b. Avf'ın naklettiği bir hadiste Hz.Peygamber (s.a.v.) Mekke'nin fethinden sonra “... ıtratımı size tavsiye ediyorum” buyurduğunu nakletmektedir.

12- İbn Hişam (v.218/833)'ın Rivâyeti

“Sekaleyn hadisi”, İbn Hişam'ın, es-Sîratü'n-Nebeviyye isimli eserinde İbn İshak (v.150/767)'tan naklettiği Vedâ haccı hutbesinin içinde

وقد تركت فيكم ما إن اعتصمتم به فلن تضلوا أبداً:أمرًا بيّنًا: كتاب الله وسنة نبيّه¹¹⁶

“...Size ap açık bir şey bıraktım ki, ona sımsıkı sarılırsanız, ebediyen sapıtmazsınız: Allah'ın Kitabı ve Nebîsinin sünneti ...” şeklinde geçmektedir.

Hadiste de görüldüğü gibi “Allah'ın kitabı” ifâdesinden sonra “Ehl-i beytim” yerine “nebîsinin sünneti” ifâdesi kullanılmıştır.

¹⁰⁹ Beyhakî, *Delâil*, V, 448.

¹¹⁰ Ricâl âlimler sika olduğunu söylemektedirler. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, V, 574.

¹¹¹ Beyhakî, *Delâil*, V, 448.

¹¹² Beğavî, el-Hüseyn b. Mes'ûd, *Şerhu's-Sünne* (thk: Şuayb el-Arnaut, Muhammed Zühayr es-Sâvîş), Beyrut, 1983, XIV, 117-118.

¹¹³ Beğavî, XIV, 118-119.

¹¹⁴ Beğavî, XIV, 119.

¹¹⁵ Beğavî, XIV, 119 (dipnot).

¹¹⁶ İbn Hişam, VI, 604.

es-Seyyid Ali el-Hüseynî el-Meylânî, Nefâtu'l-Ezhâr fî Hulâsati Abekâyi'l-Envâr isimli eserinde Hakîm et-Tirmizî'nin Huzeyfe b. Esîd el-Ğîfârî (v.42/662) ve Cübeyr b. Mut'ım (v.56/675)'in naklettikleri "sekaleyn hadisi"ni tahric etmektedir¹¹⁷.

II- DEĞERLENDİRME

1-Sened Açısından

Yukarıda nakledilen "sekaleyn hadisi"nin senedlerinde de görüldüğü gibi, hadisin; Zeyd b. Erkam, Ebû Saîd el-Hudrî, Zeyd b. Sâbit, Ebû Hureyre, Ali b. Ebî Tâlib, Câbir b. Abdillâh, İbn Abbas başta olmak üzere bir çok sahâbî râvisi bulunmaktadır. Dolayısıyla "sekaleyn hadisi" bir çok tarîkten nakledilmektedir.

İbn Hacer el-Heytemî, "sekaleyn hadisi"nin yirmiden fazla sahâbî tarîkinin olduğunu ve bu konuda fazla izaha ihtiyaç olmadığını ifâde etmektedir¹¹⁸. Abdülaziz et-Tabâtabâî de es-Sahâvî (v.902/1496)'nin "sekaleyn hadisi"ni yirmiden fazla sahabiden naklettiğini zikretmekte ve bu sahabilerden yirmi dört tanesinin ismini vermektedir¹¹⁹. Yine Abdülaziz, Nureddin es-Semhûdî (v.911/1505)'nin de yirmiden fazla sahabiden tahric ettiğini kaydederken¹²⁰, ed-Dehlevî'den naklen, hadisi rivâyet eden otuz dört sahâbînin ismini ve bu sahabilerden rivâyette bulunan tâbîilerin ve diğer râvilerin isimlerini vermektedir¹²¹. Aynı şekilde Nesâî'nin el-Hasâis isimli eserinin tercüme ve şerhini yapan Abdülkadir Çuhacıoğlu da "sekaleyn hadisi"nin şerhinde Ehl-i sünnet âlimlerinin temel kaynak eserlerinde nakledilen "sekaleyn hadisi"nin otuz sahâbî râvisinin ismini zikretmektedir¹²².

Cemal Sofuoğlu'nun belirttiğine göre "Şî müelliflerden Muhammed Takiy el-Hakim, bu hadisi, Şîa'nın en büyük delillerinden biri olarak görmekte ve üzerinde uzun tahliller yapmaktadır. Ona göre ve diğer bazı Şî müelliflere göre, bu hadis mütevâtirdir. Çünkü Ehl-i sünnet'ten 39, Şîa'dan 82 tarîki vardır. Bu kadar çok tarikle bize kadar gelişinin sebebi Hz.Peygamber'in bunu bir çok yer ve zamanda tekrar tekrar söylemiş olmasıdır. Veda haccında, Medîne'de, Gadîr-i Hum'da vs. ..." ¹²³.

2- Metin Açısından

"Sekaleyn hadisi" ile ilgili bu rivâyetler, metin açısından ele alındığında hadisin metinlerinde farklılıklar görülmektedir. Hadisin rivâyetlerindeki metinlerde bulunan lafız farklılıkları yanında kelime fazlalıklarının veya bir diğerine göre kelime eksikliklerinin bulunduğu açıkça görülmektedir. Ancak tüm bunlara rağmen bütün rivâyetlerin ortak yanı Hz.Peygamber'in, Kitab (Kur'ân) ve Ehl-i beyt'i (itrati, asebesi, nesebi) veya sünnetidir. Bu bakımdan "sekaleyn hadisi"nin mânevî mütevâtir olduğu söylenebilir. Zira hadisin az ya da çok lafız farklılıklarının olması yanında hemen hemen bütün rivâyetlerde "sekaleyn"de birleşilmektedir.

Sekaleyn hadisinin, Vedâ haccında Arafat'ta, vedâ haccından dönerken Gadîr-

¹¹⁷ Bkz, el-Meylânî, I, 302, 349, 393, 425; , I, 416.

¹¹⁸ Heytemî, Ahmed b. Muhammed, *es-Savâku'l-Muhrîka*, İst., 1994, s. 228; Ayrıca bkz., s. 150.

¹¹⁹ Bu sahâbîler şunlardır: Câbir, Huzeyfe b. Esîd, Huzeyme b. Sâbit, Zeyd b. Sâbit, Sehl b. Sa'd, Damure el-Eslemî, Âmir b. Leylâ el-Ğîfârî, Abdurrahman b. Avf, Abdullah b. Abbas, Abdullâh b. Amr, Adiy b. Hâtim, Ukbe b. Âmir, Ali b. Ebî Tâlib, Ebû Zerr, Ebû Râfi', Ebû Şureyh el-Huzâî, Ebû Kudâme el-Ensârî, Ebû Hureyre, Ebu'l-Heysen et-Tihâmî, Ümmü Seleme, Ümmü Hânî bint Ebî Tâlib ve Kureys'ten bir kişi. (Bkz. el-Meylânî, II, 89.)

¹²⁰ el-Meylânî, II, 88.

¹²¹ el-Meylânî, II, 226-236.

¹²² Bkz. Çuhacıoğlu, Abdulkadir, *Hz.Peygamberin Dilinden Hz.Ali el- Hasâis Tercüme ve Şerhi*, Amasya, 2002, s. 226-230.

¹²³ Sofuoğlu, XXVI, 469.

Humm denilen yerde, Medîne'de vs. birden fazla zaman ve mekânda vârid olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim İbn Hacer el-Heytemî de, Arafat ve Gadîr-i Hum yanında, Medîne'de Hz.Peygamber'in hastalandığında vârid olduğunu söyleyerek hadisin bir zaman ve mekânda değil değişik zamanlarda ve mekânlarda Allah'ın kitabına ve ıtratına gösterilmesi gereken ihtimama işaret etmek maksadıyla tekrarlar vârid olmasında hiçbir mânînin olmadığını söylemektedir¹²⁴.

III- SEKALEYN VE EHL-İ BEYT'TEN ANLAŞILAN MÂNÂ

1-Sekaleyn

Sekaleyn; kelime olarak "iki ağır şey" demektir. Terim olarak "sekaleyn", rivâyetlerde Allah'ın kitabı Kur'ân ve Hz.Peygamber'in Ehl-i beyt'i/ıtratı/nesli ya da Rasûlüllah'ın sünneti olarak beyan edilmiştir¹²⁵.

Hadiste, Allah'ın kitabı ile "Ehl-i beyt" ya da bunun yerine kullanılan "sünnet" için "sekaleyn" tabiri kullanılmıştır. Ancak bazı rivâyetlerde "sekaleyn" kelimesinin yerine "halîfeteyn", "şey'eyn", "emrayn" veya "isneyn" kelimelerinin kullanıldığı da görülmektedir.

Bunların "sekaleyn" olarak isimlendirilmesi hususunda iki görüş vardır: Biri, Bu ikisinin muktezâlarıyla amel etmenin ağır oluşundan dolayıdır¹²⁶. Diğeri de her ikisinin kadrinin büyüklüğündendir¹²⁷. Böylece rivâyetlerin ana temasını şu iki unsur oluşturmaktadır: Allah'ın kitabı Kur'ân-ı Kerim, ve "Ehl-i beyt".

1- Allah'ın Kitabı

Hadiste Kur'ân-ı Kerim, "sekaleyn"ın birincisi ve en büyüğü olarak ifâde edilmektedir. Nitekim Allah da, Kur'ân'ı sakîl olarak tavsif ederek "Biz sana sakîl/ağır bir söz ilka edeceğiz."¹²⁸ buyurmaktadır. Kur'ân'ın sakîl olmasını; âlimler, vahyin gelişinin ağırlığı yanında ahkâmıyla amel etmenin, emir ve yasaklarının tatbik ve icrasının zorluğu gibi bir çok mânâda yorumlamaktadırlar¹²⁹.

Yine Kur'ân-ı Kerim, semadan arza uzatılmış bir ip olarak tavsif edilmektedir ki, bu vasıf Kur'ân'da "Allah'ın ipine toptan sımsıkı sarılın"¹³⁰ âyetine telmih etmektedir. Yine "kendisinde insanları hidâyete erîştiren bir hidâyete ve nûr olan kitap" olarak tavsif edilmektedir. Kur'ân'da gerek hidâyetin olması, gerekse nûrun olması da Kur'ân'ın bir çok yerinde zikredilen vasıflarındandır. "Sekaleyn" ifâdesinin birinci unsurunun Kur'ân-ı Kerim olduğunda ve bu mânânın anlaşılmasında hiç bir problem yoktur, hatta ittifak bulunmaktadır.

2- Ehl-i beyt

Rivâyetlerde de görüldüğü gibi "sekaleyn hadisi"nin bir çok rivâyetinde "Ehl-i beyt", "ıtrat", "asabe" ve "neseb" ifâdeleri kullanılırken, bazı rivâyetlerde "Ehl-i beyt" ifâdesi tekrarlanmakta, bazı rivâyetlerde de "ıtrat" ve "Ehl-i beyt" ifâdesi arka arkaya zikredilmektedir.

Hadisin yorumlanmasında problemin esas olarak odaklaştığı nokta, "sekaleyn"ın ikinci unsuru olan "Ehl-i beytim", "ıtratım", "nesebim" ve "asabem"

¹²⁴ Heytemî, s. 150.

¹²⁵ Sekaleyn, insanlar ve cinler için de kullanılmaktadır. Ancak "sekaleyn hadisi"ndeki sekaleyn ifâdesi bu mânâyı ihtiva etmemektedir.

¹²⁶ İbnu'l-Cevzî, *Garibu'l-Hadis*, Beyrut, 1985, I, 126; Beğavî, XIV, 118

¹²⁷ İbnu'l-Cevzî, I, 126.

¹²⁸ Müzzemmil, 73/5.

¹²⁹ Geniş bilgi için bkz. Şevkânî, Muhammed b. Ali, *Fethu'l-Kadir*, Beyrut, ts. V, 316; Kurtubî, Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'ân*, Beyrut, 1993, XIX, 26-27; İbn Kesîr, IV, 435; Hâzin, IV, 332; Elmalılı, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Eser Neşr. ts., VIII, 5428-5429.

¹³⁰ Âl-i İmrân, 3/103.

ifâdeleridir. Ancak bu ifâdeler içinde en çok kullanılanı “Ehl-i beyt”tir¹³¹.

Ehl-i beyt; Zeyd b. Erkam’ın ifâdesine göre Hz.Peygamberin akrabaları olan ve kendilerine zekât almaları helâl olmayan Hz.Ali, Akıl, Ca’fer ve Abbâs hânedânlarıdır.

İtrat, kişinin çocukları ve çocuklarından olan yakınları, amca ve amcalarının çocuklarından olan yakınlarına denir. Hz.Peygamber’in ıtratu, Abdulmuttalib oğulları ve onların oğulları, Hz.Ali ve oğullarıdır¹³². İbnu’l-A’rabî’ye göre ıtrat, kişinin çocukları ve bunlardan gelen zürriyyetidir. Buna göre Hz.Peygamber’in ıtratu Hz.Fatıma ve onun neslidir.¹³³

Asabe, kişinin çocukları ve baba tarafından akrabalarına denir¹³⁴. Hadiste geçen asabe kelimesinden maksat, Hz.Peygamber’in kızı Hz.Fatıma ve onun çocukları ve Hz.Peygamber’in baba tarafından olan akrabalarıdır.

Neseb; akrabalık, özellikle de baba tarafından olan akrabalığa denir¹³⁵.

Tariflerde de görüldüğü üzere hadisin rivâyetlerinde geçen, “Ehl-i beyt, ıtrat, asabe ve neseb” kelimeleri müterâdif kelimelerdir.

Hadis yorumlanırken üzerinde durulan noktanın, “Ehl-i beytim, ıtratım, nesebim” ifâdesidir. Yani, “Ehl-i beyt”ten muradın ne olduğu hususudur. Diğer bir ifâdeyle “Ehl-i beyt”ten anlaşılacak mânâ, kelimenin ifâde ettiği lafzî mânâsı mıdır? Ehl-i beyt, Hz.Peygamber’in asebesi midir? Yoksa “Ehl-i beyt” ifâdesinden maksat, “Hz.Peygamber’in sünneti mi?” olduğunun anlaşılmasıdır.

Şayet “ıtrat” ya da “Ehl-i beyt”ten maksat, Hz.Peygamber’in nesli ise, bu durumda Hz.Peygamber’in neslinden gelen insanların hepsi olarak mı anlaşılması gerekir, yoksa bunun bir sınırlaması olacak mıdır? Bu da ikinci problemidir. Halbuki, tarihe bakıldığında Hz.Peygamber’in nesli o kadar çoğalmıştır ki, bunların içinde âlim ve sünnetle âmil olanlar olduğu gibi âlim olmayanlar da bulunmakta, hatta âlim olmayanlar çoğunluğu teşkil etmektedir. Durum böyle olunca bunlara nasıl ittibâ edilecektir? İttibâ edildiği takdirde bu ittibâ doğru mudur? Bu meselenin de tartışmaya açık bir çok yönü bulunmaktadır¹³⁶.

Ali el-Kârî (v.1014/1605), “Ehl-i beyt”e temessük etmekten ve onlara sarılmaktan maksadın; onlara muhabbet etmek, onların saygınlığını ve hukukunu muhafaza etmek, onların rivâyetleriyle amel etmek ve onların sözlerine itimat etmek olduğunu söyler ve böyle yapmanın, sünneti başkalarından almaya da mâni olmadığını ifâde eder¹³⁷. Bu fikrini desteklemek gayesiyle de “Ashabım yıldızlar gibidir, hangisine uyarmanız doğru yolda olursunuz.”¹³⁸ hadisini nakleder. Böylece Ali el-Kârî’ye göre Ehl-i beyt’e sarılmaya teşvikin yapılması, Ehl-i beyt’ten olmayan kişilerden sünnetin/hadisın alınmasına bir engel teşkil etmemektedir.

Öte yandan Kur’ân-ı Kerim’de “Bilmiyorsanız bir bilene sorun”¹³⁹ âyeti de buna işaret etmektedir, der. Yine Ali el-Kârî, İbnu’l-Melek’in; “İtrata temessük; onlara muhabbet etmek, onların hidâyetleri ve sîretleri ile hidâyetlenmek” olduğunu

¹³¹ Ehl-i beyt hakkında geniş bilgi için bkz. Varol, M. Bahaüddin, *Ehl-i beyt Gerçeği*, İst., 2001, s. 26-110; Demircan, s. 55.

¹³² İbnu’l-Esîr, III, 177; İbn Manzûr, IV, 538.

¹³³ İbn Manzûr, IV, 538.

¹³⁴ İbn Manzûr, I, 605; Ayrıca bkz. İbnu’l-Esîr, Mecduddîn, *en-Nihaye fî Garibi’l-Hadis ve’l-Eser*, Beyrut, ts., III, 245.

¹³⁵ İbn Manzûr, I, 755;

¹³⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Varol, 26-109.

¹³⁷ Kârî, Ali, *Mirkatu’l-Mefâtih*, Beyrut, ts., V, 600.

¹³⁸ Kârî, V, 600.

¹³⁹ Nahl, 16/43; Enbiya, 21/7.

söylediğini nakleder ve Seyyid Cemaluddin'in "dine muhâlif olmadığı zaman" şeklindeki ziyadesini nakleder¹⁴⁰. Bunun üzerine kendi görüşünü şöyle belirtir: Ben de derim ki, Rasûlüllah (s.a.v.)'in "ıtratım" şeklindeki itlakı, ıtratından olup da hidâyetinin ve sîretinin mutlak surette şeriate mutabık olan kimselerin olduğuna işaret etmektedir."¹⁴¹. Bu anlamda bunlara Ca'fer-i Sâdık (v.128/745), Abdulkadir Geylânî (v.561/1165) ve Zeynelâbidîn (v.97/715) gibi zatlar örnek verilebilir.

Yine Ali el-Kârî "Ehl-i beyt'ten maksadın; Hz.Peygamber'in neslinden ilim ehli olup da Peygamber'in sîretine itaat edenler, onun yoluna uygun hareket edenler, onun hükmünü ve hikmetini bilenlerdir. Çünkü ekseriyetle evin sahibini ve hallerini en iyi tanıyan Ehl-i beyt'tir. İşte bu durumla Allah'ın kitabına mukabil olmaları doğru olur" şeklinde izah eder¹⁴².

Şunu hemen ifâde edelim ki, bazı rivâyetlerde "Ehl-i beyt" ya da Ehl-i beyt mânâsına gelen diğer kelimelerin yerine "sünnet" ifâdesinin kullanıldığı görülmektedir. Yine bazı rivâyetlerde de "Ehl-i beyt" ve bu mânâyâ gelen diğer kelimeler kullanılmaksızın sadece "Allah'ın kitabı" ifâdesi kullanılmaktadır.

Ehl-i beyt veya ıtrat kavramı; "sekaleyn" kelimesinin, amel edilmesi zor olan iki şey olması ve bunlara sımsıkı sarılınması emredilmesi cihetinden ele alındığında "Ehl-i beyt", "sünnet" mânâsında kullanılmış olabileceğini îmâ etmektedir. Çünkü "Ehl-i beyt"ten ve "ıtrat"tan şahıslar murad edilmiş olsa kişilerle amel olunamaz, ancak ahkâm ile amel olunur ki, o da ancak "sünnet" olabilir, ya da Ehl-i beyt'ten nakledilen sünnet olabilir. Yukarıda zikredildiği gibi Mâlik'in, İbn Hişâm'ın, Hâkim'in, Beyhakî'nin ve Suyûtî'nin naklettikleri rivâyetlerde de "Ehl-i beytim" yerine "sünnet" ifâdesinin kullanılması da bu kanaati kuvvetlendirmektedir.

"Sekaleyn hadisi"nin tahririni yapan ve çok detaylı olarak değerlendirmesini ele alan Nefehâtu'l-Ezhâr isimli eserin müellifi el-Meylânî'nin, bütün kaynaklardaki rivâyetleri değerlendirmesine¹⁴³ rağmen, Mâlik, İbn Hişâm, Hâkim, Beyhakî ve Suyûtî'nin rivâyetlerindeki "sünnet" ifâdesinin bulunmasına hiç temas etmediği görülmektedir. Bu durum esas itibariyle, bir eksiklik olduğu gibi, değerlendirmenin de tarafsız olmadığı kanaatini vermektedir.

Nesâî'nin el-Hasâis'inin tercüme ve şerhini yapan Abdulkadir Çuhacıoğlu ise el-Hasâis'de rivâyet edilen "sekaleyn hadisi"nin şerhi ve yorumu üzerinde dururken, ona göre, Ehl-i beyt'in yüce vasfını kıskananların, "sekaleyn hadisi"ne alternatif rivâyet koyduklarını ve sekaleyn hadisindeki "Ehl-i beytim" ifâdesi yerine "sünnetim" ifâdesini kullanarak hadisin kalan kısmını aynen kopye etmiş olduklarını söyler, hem bu hadisi hem de hadisin râvilerini tenkit eder.¹⁴⁴ Kısaca, Çuhacıoğluna göre "sünnetim" ifâdesinin geçtiği hadis, "sekaleyn hadisi"ne alternatif olarak uydurulmuştur.

Yukarıdanberi yapılan açıklamalardan hareketle, Hz.Peygamber'in "ıtratım" ifâdesinden maksadın mutlak surette Hz.Peygamber'in bütün neslinin değil, hidâyet ve sîretlerinin mutlak surette Kur'ân ve sahih sünnetin çizgisinde olan neslinin (âlim ve ilmiyle âmil olanların) anlaşılması uygun olduğu söylenebilir. Zira Kur'ân-ı Kerim'de "De ki, işte yolum budur, basîret üzere Allah'a davet ediyorum, ben ve bana tâbî olanlar da."¹⁴⁵ buyurulmaktadır. Bu âyetin, Hz.Peygamber'in ve ona tâbî olanların, basîret üzere dâvet ettiğini bildirmesiyle Hz.Peygamber'in sünneti ve yolu

¹⁴⁰ Kârî, V, 600.

¹⁴¹ Kârî, V, 600.

¹⁴² Kârî, V,600.

¹⁴³ Bkz. el-Meylânî, I. ve II. cilt.

¹⁴⁴ Bkz. Çuhacıoğlu, s.232-236.

¹⁴⁵ Yusuf, 12/108.

üzere olmayanlar, diğer bir ifadeyle onun yolundan gitmeyenlerin kendilerinin hakikat yolunda olduklarını söylemeleri veya Hz.Peygamber'in yoluna davet etmeleri, basîretten öte körü körüne taassuptan başka bir şey olamaz. Böyle bir taassub da Kur'an'ın genel esprisine aykırı bir durumdur. Hz.Peygamber'in, böyle olanları da "Ehl-i beytim" olarak vasfetmesi veya himâye etmesi düşünülemez. Hz.Peygamber (s.a.v.), ümmetinin maruz kalacağı fitnelerden haber verdiği bir hadisinde, bu fitnelerden birisinin; sıhhat, âfiyet, rehavet ve bol nimete nâil olmak sebebiyle günahlara dalma olacağını bildirir. Ehl-i beyt'inden olduğunu iddiâ edenlerden de bu durum peşinde koşanların olacağını, ancak böyle kişilerin bu iddiasına rağmen gerçek mânâda Ehl-i beyt'inden olamayacağını, gerçek dostlarının ise muttakilerin (Allah'ın yasakladığı şeylerden sakınanların) olduğunu bildirmiştir.¹⁴⁶

Hadisin şerhini yapan Sehârenfûrî (v.1346/1927), Allah'a isyan sayılan günahları ve fitneleri işleyenin, neseb itibarıyla Ehl-i beyt'ten olsa bile gerçek anlamda onun Ehl-i beyt'i olamayacağı, çünkü Hz.Peygamber'in gerçek anlamda Ehl-i beyt'i veya onun dostu olanların böyle bir fitneye düşmemesi ve fitneyi tahrik etmemesi gerektiği şeklinde izah eder. Buna da Kur'an'da Hz.Nûh'un öz oğlu için "o senin ehlinden değildir, çünkü o salih bir kişi değildir." âyetini örnek verir¹⁴⁷. Burada Bediuzzaman (v.1960)'ın şu tesbitini kaydetmek yerinde olacaktır: "Âl-i beyt'ten vazife-i risâletçe muradı, sünnet-i seniyyesidir. Sünnet-i seniyyeye ittibâ terk eden hakiki Âl-i beyt'ten olmadığı gibi, Âl-i beyt'e hakiki dost da olamaz."¹⁴⁸.

Kur'an-ı Kerim'de "Sizden bir ücret istemiyorum, ancak akraba hususunda meveddeti istiyorum" âyetindeki "*ille'l-meveddete fi'l-kurbâ*" ifâdesindeki "*kurbâ*" kelimesini bazı âlimler, birkaç mânâda yorumlamışlardır. Bu mânâlardan birisi; Allah'a yakınlık (kurbîyet-i ilâhiyye)dir ve bu mânâda anlaşılmasının daha uygun olacağı kanaatindedirler¹⁴⁹. Zira "Allah katında insanların en üstün olanı takva bakımından en üstün olanların olduğu"nu¹⁵⁰ yine Kur'an bildirmektedir. Bu mânâda Hz.Peygamber'in sünnetine uygun şekilde hareket eden ve ona mânen yakınlık/karâbet kesbetmiş olan insanların olduğu şeklinde anlaşılmasının daha isabetli olabileceği kanaatindeyiz.

Bütün bu mânâların yanında Hz.Peygamber (s.a.v.)'in, âhirete irtihalinden sonra Hz.Ali, Hz.Hasan, Hz.Hüseyin ve bunların neslinden gelen insanların mâruz kalacakları hâdiselerden dolayı onlara karşı saygısız davranılması, onların hukuklarının korunmaması ve onların sahih rivâyetlerinin kabul edilmemesi şeklindeki hatalı davranışlar içerisine düşülmesi gibi tavırlardan sakındırmak maksadıyla sık sık Ehl-i beyt'ine sarılmayı teşvik ettiği de söylenebilir.

SONUÇ

Sekaleyn hadisi, bir çok sahabî tarafından nakledilmiştir. Metin bakımından Hadisin rivâyetlerinde farklılıklar bulunmakla birlikte bütün rivâyetlerin ortak yönü sekaleyndir. Dolayısıyla hadisin mânen mütevâtir olduğu söylenebilir.

Ancak sekaleyn'in ikinci unsuru olarak "Ehl-i beyt" ya da "sünnet" tabirlerinin kullanılması hadisin yorumlanmasında problem meydana getirmiştir.

Bu bakımdan, gerek Ehl-i sünnet gerekse Şîa taraftarlarınca kendi görüşlerini

¹⁴⁶ Ebû Dâvud, Fiten, 1.

¹⁴⁷ Sehârenfûrî, Halil Ahmed, *Bezlu'l-Mechûd fi Hall-i Ebi Dâvud*, Beyrut, ts., XVII, 133.

¹⁴⁸ Nursî, Said, *Lem'alar*, İst., 1996, s.21-22; Yılmazkılınc, Mustafa, "*Alevîlik ve Ehl-i beyt Muhabbeti*", Günümüzde Alevîlik ve Bektaşîlik, TDV. Yayınları, Ankara, 1995, s. 90.

¹⁴⁹ Diğer mânâlar ise; karâbet/size akrabahğim cihetiyle beni sevin ya da akrabalarımı/akrabalık cihetiyle bana yakın olanları sevin gibi mânâlara gelmektedir. Geniş bilgi için bkz. Elmalılı, VI, 4241.

¹⁵⁰ Hucurât, 49/13.

desteklemek mahiyetinde “sekaleyn hadisi”nin kaynaklarında sıkça kullanıldığı görülmektedir. Şîa taraftarları, bütün rivâyetlerde “Ehl-i beyt” ifâdesini kullanarak lafzî anlamda değerlendirmektedirler. Ehl-i sünnet âlimleri ise “Ehl-i beyt” ifâdesini hem lafzî anlamda değerlendirerek bunun Hz.Peygamberin bütün neslini değil, onun sünnetine uygun şekilde yaşayan âlim insanlar olarak Ehl-i beyt kavramını sınırlandırmaktadırlar. Hem de “Ehl-i beyt” ifâdesinin lafzî anlamı yanında Hz.Peygamberin sünneti olarak değerlendirmektedirler. Bazı rivâyetlerde “sünnet” olarak rivâyet edilmesi de bunu desteklemektedir. Kanaatimizce de “Ehl-i beyt, irtat, asabe, neseb” ifâdelerinin, Hz.Peygamber’in sahih sünneti ve bu sünnete uygun şekilde yaşayan âlim insanlar olarak değerlendirilmesi daha da isabetli olacaktır.